

Ks. Jacek KAPUŚCIŃSKI
Częstochowa, WIT, WSD

Rektorzy Częstochowskiego Seminarium Duchownego w latach 1926-2011

Dzieje Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej doczekały się wielu publikacji naukowych. Historiografia w tym zakresie wydaje się być dość imponująca. Pomimo tego istnieje wciąż odczuwalny brak kompleksowych badań naukowych nad problematyką obsady urzędu rektorskiego tej instytucji. Niektóre publikacje w tym zakresie wnoszą oczywiście wiele cennych wiadomości, jednak nie są wystarczające¹. Poza tym, o ile dotychczasowy stan badań prezentował niektóre sylwetki rektorów, to jednak żadne opracowanie nie podjęło charakterystyki samego urzędu rektorskiego. Z tego powodu podjęto niniejsze badania naukowe, które mają za zadanie najpierw przybliżyć kształtowanie się wspomnianego urzędu w świetle dokumentów kościelnych, a następnie scharakteryzować pokrótce tych duchownych, którzy na przestrzeni 85 lat istnienia seminarium pełnili tę funkcję.

1. Urząd rektora seminarium częstochowskiego w świetle dokumentów kościelnych

Na przestrzeni dziejów Kościoła katolickiego doszło do powstania i rozwoju instytucji pod nazwą „seminarium diecezjalne”. Wraz z ewolucją tej instytucji szła w parze także ewolucja urzędu osoby stojącej na jej czele². Do 1926 r.,

---

Ks. Jacek KAPUŚCIŃSKI – mgr-lic. teologii, dr nauk humanistycznych w zakresie historii, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, dyrektor Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie, wykładowca historii Kościoła w Sekcji Licencjackiej Eklezjologiczno-Mariologicznej w Częstochowie, Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie, Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej i Diecezji Sosnowieckiej w Częstochowie.

¹ M. FRUKACZ, *Rektorzy Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej*, „Niedziela Częstochowska” 44 (2001) nr 40, 4-5; A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Krakowie (1926-1991)*, Częstochowa 2005, 139-145.

² *Rektor*, w: *Encyklopedia kościelna*, red. M. Nowodworski, Warszawa 1899, t. 23, 205-206; *Seminarium*, w: *Encyklopedia kościelna*, t. 25, 17-34; *Seminaria duchowne w Polsce*, w: *Encyklopedia kościelna*, t. 25, 34-89; *Seminarium*, w: *Podręczna encyklopedia kościelna*, red. Z. Chelmicki, Warszawa 1914, t. 33-34, 174-178; H. JEDIN – G. MAY, *Seminar*, w: *Lexikon für Theologie und Kir-*

a zatem do momentu erygowania seminarium duchownego diecezji częstochowskiej, wykształcił się już pewien model nazewnictwa, kompetencji i obowiązków związanych z tym stanowiskiem. Decydujące w tej kwestii były obowiązujące w okresie międzywojennym ustawy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.³

Mimo że biskup diecezjalny sprawował ogólny zarząd nad seminarium, to jednak bezpośrednio za funkcjonowanie tej instytucji w diecezji odpowiadał rektor. Pomocą służyli mu profesorowie, ekonom, spowiednicy i ojciec duchowny. Ponadto wpierały go również dwie specjalne komisje diecezjalne, z których jedna zajmowała się sprawami wychowania, a druga zarządem majątku⁴. Według wskazań prawnych na stanowisko rektora należało powołać kapłana, który odznaczał się nie tylko zdolnościami naukowymi, ale również cnotą i roztropnością. Był to przede wszystkim ksiądz, który cieszył się dużym zaufaniem i szacunkiem biskupa. Do jego obowiązków należało dbanie o właściwą formację intelektualno-ascetyczną alumnów. Z tego powodu wszyscy biorący udział w formacji seminaryjnej (wychowawcy, profesorowie i alumni) musieli być posłuszni rektorowi. Ponadto ci, którzy na stałe przebywali na terenie seminarium duchownego, byli jego podwładnymi. Z kolei ci, którzy tylko chwilowo tam się znaleźli, na czas swego pobytu podlegali jego jurysdykcji. Zatem rektor w seminarium duchownym posiadał taką samą władzę, z małymi wyjątkami, jak proboszcz na terenie swej parafii. Oprócz tego do głównych zadań rektora należało stanie na straży zachowania karności i porządku w seminarium, natomiast ze względu na sprawowany urząd, miał prawo do brania udziału w synodzie diecezjalnym⁵.

Niniejsze wytyczne obowiązywały także rektora częstochowskiego seminarium duchownego, którego urząd w strukturach swojej diecezji utworzył bp Teodor Kubina. Wyjątkowością tego urzędu było to, iż jego sprawowanie odbywało się poza granicami diecezji częstochowskiej. Spowodowane to było utworzeniem częstochowskiego seminarium duchownego w Krakowie, a więc na terenie archidiecezji krakowskiej. Taka sytuacja wymagała odpowiedniego sprecyzowania prawnego⁶. Stąd w dniu 28 marca 1928 r. została zawarta specjalna umowa pomiędzy metropolitą krakowskim Adamem Sapiehą a biskupem częstochowskim Teodorem Kubiną, która jasno regulowała pozycję prawną każdej ze stron.

---

che, red. J. Hüfer – K. Rahner, Freiburg 1964, t. 9, kol. 647-650; S. BISTA, *Zarys rozwoju instytucji naukowo – wychowawczych kleru diecezjalnego*, ŚSHT 1 (1968), 51-66; 2 (1969), 83-100.

³ S. MYSTKOWSKI, *Seminaria duchowne w ustawodawstwie kościelnym*, w: *Pamiętnik siódmego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Wilnie 19 IV – 21 IV 1933*, Wilno 1934, 229-246.

⁴ CODEX IURIS CANONICI, can. 1358-1359, Watykan 1951, 369.

⁵ F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, Opole 1958, t. 2, 490-498; T. SZWAGRZYK, *Studia i wychowanie duchowieństwa diecezjalnego w świetle prawa kanonicznego*, PKan 3 (1960) nr 1-2, 422.

⁶ J. ZWIĄZEK, *Seminarium duchowne diecezji częstochowskiej w Krakowie w wypowiedziach biskupa Teodora Kubiny*, CzST 3 (1975), 34-37.

W myśl tego porozumienia biskup częstochowski mógł swobodnie mianować rektora swojego seminarium duchownego, lecz o każdej nominacji musiał powiadomić metropolitę krakowskiego. Ponadto w przypadku, gdyby metropolita krakowski miał jakieś zastrzeżenia w sprawie posługi rektora seminarium częstochowskiego, to jego zmiana miała się odbywać przy porozumieniu obydwóch hierarchów kościelnych. W sprawach kształcenia alumnów rektor seminarium częstochowskiego miał bezpośrednio kontaktować się z władzami Uniwersytetu Jagiellońskiego. W całym procesie formacji intelektualnej jedyny wyjątek stanowiły wakacje, dni wolne od zajęć i terminy egzaminów, które były wyznaczane po uprzednich konsultacjach rektora seminarium częstochowskiego z rektorem krakowskiego seminarium arcybiskupiego⁷.

O funkcji przełożonych seminarium duchownego, w tym również o posłudze rektora, wypowiedział się pierwszy polski synod plenarny z 1936 r. W uchwale 132. wskazał on, żeby dokładali oni wszelkich starań, „aby alumni wzrastali w życiu nadprzyrodzonym, zdobywali głęboką wiedzę, zgłębiali potrzeby religijne swego czasu i nowoczesne metody pracy duszpasterskiej”⁸. Oprócz tego przez cały okres międzywojenny rektora seminarium duchownego w swej działalności wspierał Związek Zakładów Teologicznych w Polsce. W ramach tego zrzeszenia organizowano liczne sympozja naukowe, które w całości były poświęcone problematyce formacji kapłańskiej i organizacji studiów seminaryjnych⁹.

Kolejne rozporządzenia prawne dotyczące urzędu rektora seminarium częstochowskiego znalazły się w statucie seminaryjnym z 1951 r. i uchwałach pierwszego synodu diecezji częstochowskiej z 1954 r. Według ustaleń statutowych funkcja rektora dotyczyła w seminarium „naczelnego kierownictwa pod względem wychowawczym, naukowym, administracyjnym i gospodarczym”¹⁰.

⁷ AKMCz, sygn. 100/72, t. 1, Umowa pomiędzy J.E. Księciem Metropolitą Adamem Stefanem Sapięą, Metropolitą Krakowskim a J.E. Księdzem Biskupem Teodorem Kubiną, Biskupem Częstochowskim w sprawie Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie z 28 marca 1928 r., brak paginacji.

⁸ *Uchwały pierwszego polskiego synodu plenarnego odbytego w Częstochowie roku Pańskiego 1936*, Katowice 1938, 57.

⁹ *Pamiętnik pierwszego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego we Włocławku 30 X – 1 XI 1921*, Włocławek 1922; *Pamiętnik drugiego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Lublinie 3 VII – 5 VII 1923*, Włocławek 1924; *Pamiętnik trzeciego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Łomży 15 IV – 17 IV 1925*, Lublin 1925; *Pamiętnik czwartego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Kielcach 20 IV – 22 IV 1937*, Kielce 1927; *Pamiętnik piątego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Łodzi 3 IV – 5 IV 1929*, Kielce 1929; *Pamiętnik szóstego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Poznaniu 8 IV – 10 IV 1931*, Kielce 1931; *Pamiętnik siódmego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Wilnie 19 IV – 21 IV 1933*, Wilno 1934; *Pamiętnik ósmego zjazdu [Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Częstochowie 15 – 17 IV 1936*, Kraków 1937.

¹⁰ AWSDACz, Statuty i regulaminy seminaryjne, sygn. brak, Statut Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie z 1951 r., 1.

Poza tym rektor powinien na stałe mieszkać w budynku seminaryjnym i dołożyć wszystkich starań przy wypełnianiu swoich zadań rektorskich. Było rzeczą wskazaną, aby od czasu do czasu odprawiał Mszę św. w kaplicy seminaryjnej i sprawował wspólne nabożeństwa. Pod jego pieczę były także kancelaria i archiwum seminaryjne. Miał ponadto obowiązek składania ordynariuszowi miejsca sprawozdań szczegółowych i ogólnych z działalności seminarium¹¹. Natomiast synod diecezjalny przypominał, że przełożeni seminaryjni, w tym także rektor, powinni „dołożyć wszelkich starań, aby powierzoną sobie młodzież przygotować do kapłaństwa naukowo, ascetycznie i praktycznie”¹². Uchwały synodalne wyraźnie wskazały, iż na rektorze spoczywał obowiązek przedstawienia „do godności kapłańskiej tylko tych, którzy są mocni w wierze, ugruntowani w cnocie, gorliwi o zbawienie dusz, miłujący Kościół i posłuszni jego hierarchii”¹³. Listę z kandydatami do święceń musiał on pół roku wcześniej przedłożyć w Kurii Diecezjalnej¹⁴. W całym zaś procesie formacyjnym z rektorem seminarium powinni współpracować proboszczowie i nauczyciele religii, którzy mają przekazać prawdziwe i ścisłe wiadomości o kandydatach do stanu duchownego. Proboszczowie także zobowiązani byli do listownego poinformowania rektora o charakterze, pobożności i sprawowaniu się klero w okresie wakacyjnego pobytu w parafii¹⁵.

Ważnym w odniesieniu do przełożonych seminarium duchownego okazał się dekret Soboru Watykańskiego II o formacji kapłańskiej *Optatam totius*. Zwrócił on przede wszystkim uwagę na wspólnotową działalność wychowawców seminaryjnych (przełożonych i profesorów), którzy pod kierownictwem rektora wraz z alumnami powinni tworzyć jedną „rodzinę”¹⁶. W myśl tych wytycznych na rektora seminarium została złożona odpowiedzialność za dwie wspólnoty: wychowawców i kleryków. Względem pierwszych pełnił on zadanie koordynatora wszelkich prac i wysiłków formacyjnych oraz odpowiadał za należyłą atmosferę wśród tego grona współpracowników. Natomiast w przypadku alumnów powinien mieć jasną koncepcję wychowania, by tym samym móc nadawać odpowiedni kierunek rozwoju całej wspólnoty klerycznej. Dopiero tak pojmowana wspólnota seminaryjna miała spełniać właściwe sobie zadania¹⁷. W podobnym duchu

¹¹ Tamże, 1-4.

¹² *Pierwszy synod diecezji częstochowskiej*, opr. S. Zimorowicz, Częstochowa 1958, 108.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, 89.

¹⁵ Tamże, 109.

¹⁶ CONCILIIUM VATICANUM II, *Decretum de institutione sacerdotali „Optatam totius”* 5, AAS 58 (1966), *Dekret o formacji kapłańskiej „Optatam totius”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 1967, 292.

¹⁷ S. SZYMECKI, *Rola wychowawcy kursowego w wyższych seminariach duchownych*, ŚSHT 4 (1971), 330-331; S. CHWILA – A. SKRZYPIEC – S. SZYMECKI, *Program kursu wstępnego w seminariach duchownych*, ŚSHT 6 (1973), 304; H. BĄBIŃSKI, *Formacja kapłańska według przedpoborowej ankiety II Soboru Watykańskiego*, CzST 1 (1973), 188-190.

o urzędzie rektorskim wypowiedziała się Kongregacja Nauczania Katolickiego, która w dniu 6 stycznia 1970 r. wydała instrukcję określającą podstawowe zasady formacji kapłańskiej. W instrukcji tej zachęcano, aby przełożeni seminaryjni pod przewodnictwem rektora przynajmniej raz w miesiącu organizowali spotkania urzędowe w celu „ułożenia wspólnego planu pracy, dla omówienia trudności i przedsięwzięć oraz znalezienia odpowiednich rozwiązań”¹⁸.

Obowiązki i zadania rektora seminarium zostały na nowo sprecyzowane przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. Oczywiście przy ich określaniu nie tylko wzięto pod uwagę dotychczas wypracowane wzorce w tym względzie, ale nieco rozszerzono wymiar kompetencji urzędu rektorskiego¹⁹. Zatem rektor stojąc na czele seminarium, które otrzymało osobowość prawną, występował w imieniu tej instytucji podczas załatwiania wszelkiego rodzaju spraw. To do niego należała troska o codzienne kierowanie seminarium. Stąd miał on czuwać nad tym, by wykładowcy właściwie wypełniali swoje zadania, a uczniowie dokładnie zachowywali normy ustalone w programie kształcenia kapłańskiego i w regulaminie seminaryjnym. W tę „troskę rektora” zostali także włączeni pozostali przełożeni, profesorowie, a nawet sami uczniowie. Ponadto wobec wszystkich przebywających w seminarium spełniał on obowiązki proboszcza z wyjątkiem spraw małżeńskich i spowiedzi uczniów²⁰. O działalności przełożonych seminaryjnych, w duchu uchwał Soboru Watykańskiego II i kodeksu z 1983 r., wypowiedział się także drugi synod diecezji częstochowskiej, który obradował w latach 1976-1986²¹.

Nieco głębsze spojrzenie na urząd rektora seminarium przyniosły obrady VIII Zwyczajnego Synodu Biskupów z 1990 r.²². W posynodalnej adhortacji *Pastores dabo vobis* papież Jan Paweł II napisał, że formatorzy seminaryjni powinni odznaczać się przygotowaniem „[...] o charakterze fachowym, pedagogicznym, duchowym, ludzkim i teologicznym [...]”. Niech wychowawcy dają świadectwo prawdziemu ewangelicznemu życiu i całkowitemu oddaniu się Panu. Należy zadbać o to, by ich życie odznaczało się pewną stabilnością oraz by mieszkali razem z całą wspólnotą seminarium²³. Następnie w komentarzach do tego dokumentu

¹⁸ *Zasady podstawowe formacji kapłańskiej. Instrukcja Św. Kongregacji dla formacji katolickiej (z 6. I. 1970 r.)*, CzWD 45 (1971) nr 9-10, 213.

¹⁹ K. DYREK, *Formacja ludzka do kapłaństwa*, Kraków 2000, 61.

²⁰ KODEKS PRAWA KANONICZNEGO, kan. 238-239, 260-262, Poznań 1984; S. BISTA, *Formacja kandydatów do kapłaństwa w Nowym Kodeksie (zagadnienia wybrane)*, WD 51 (1983) nr 7, 246-253.

²¹ *II synod diecezji częstochowskiej*, red. Z. Wąjzner i in., Częstochowa 1987, 180-186.

²² W. SŁOMKA, *Formacja kapłańska w wyższych seminariach duchownych (w obradach VIII Zwyczajnego Synodu Biskupów)*, AK 116 (1991), 31-32; I. WERBIŃSKI, *Formacja seminaryjna jako przygotowanie do życia kapłańskiego*, RT 38-39 (1991-1992) z. 5, 65-74.

²³ IOANNES PAULUS II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Pastores dabo vobis”* 66, AAS 84 (1992), 773: „[...] vere technicam, paedagogicam, spiritualement, humanam et theologicam [...]”. Coetus formatorum testis sit vitae vere evangelicae et totalis Domino deditio. Quadam stabili-

pojawiły się już precyzyjne określenia względem przełożonych seminaryjnych. Mieli oni charakteryzować się następującymi przymiotami: dojrzałość ludzka i duchowa, doświadczenie duszpasterskie, kompetencja, pewność własnego powołania oraz umiejętność współpracy²⁴. Według Wytycznych dotyczących przygotowania wychowawców seminaryjnych, wydanych przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego w 1993 r., rektor „[...] prowadzi i promuje formację alumnów we wszystkich jej wymiarach. Czuwa nad jej poprawnością i wzajemną integracją. Winien on, przyjmując i doceniając radę i pomoc swoich współpracowników, przedstawić Biskupowi ogólny osąd o kandydatach w momencie przyjęcia do seminarium, na różnych etapach dokonującej się formacji i w chwili przyjmowania świętych posług. [...] Do niego należy czuwanie nad jednością programu wychowawczego i jego zgodnością z decyzjami Biskupa i Kościoła. [...] potrzeba mu dużo roztropności, mądrości i zrównoważenia”²⁵.

W końcu w 1999 r. ukazały się drukiem w języku polskim Zasady formacji kapłańskiej w Polsce, które wypowiedziały się także w sprawie urzędu rektora seminarium. Według nich rektor z nominacji biskupa był bezpośrednio odpowiedzialny za całokształt życia seminaryjnego. Przed wszystkim miał dbać o to, by formacja alumnów przebiegała zgodnie z zasadami określonymi przez Kościół. Powinien też często rozmawiać z klerykami oraz pilnie rozważać opinie i uwagi o nich wygłaszane przez innych przełożonych, proboszczów, profesorów i lekarzy. Natomiast względem wychowawców i wykładowców ponosił odpowiedzialność za regularne ich spotkania modlitewne i dni skupienia, których celem było doskonalenie całego procesu wychowawczego i utworzenia seminaryjnej wspólnoty²⁶. W realizacji tych zadań z pomocą przychodziły ogólnopolskie konferencje rektorów wyższych seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnych. Ich pokłosiem były specjalistyczne wydawnictwa, poruszające zagadnienia o charakterze formacyjnym²⁷.

2. Rektorzy Częstochowskiego Seminarium Duchownego

Po raz pierwszy w diecezji częstochowskiej urząd rektora seminarium pojawił się w 1926 r. Na mocy swych uprawnień powołał go do istnienia bp Teodor Kubina. Urząd

---

tate gaudeat et residentiam habituaem in communitate Seminarii habeat oportet”, JAN PAWEŁ II, *Postsynodalna adhortacja „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, Kraków 1996, 509.

²⁴ S. SZYMECKI, *Środowiska formacji kapłańskiej*, AK 120 (1993) z. 3, 413-416; S. CZERWIK, *Oso- by odpowiedzialne za formację kapłańską*, AK 120 (1993) z. 3, 432-433.

²⁵ *Wytyczne dotyczące przygotowania wychowawców seminaryjnych*, WACz 68 (1994) nr 4, 20.

²⁶ *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, red. K. Klauza, Częstochowa 1999, 72-73.

²⁷ *Formacja formatorów wyższych seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnych*, red. A.Z. Miałkowski, Łomża 2000; *Formacja formatorów. 40. Ogólnopolska konferencja rektorów Wyższych Seminariów Duchownych diecezjalnych i zakonnych*, red. A.A. Napiórkowski, Kraków 2005; *Formacja seminarzystów a duchowość kapłańska*, Kraków 2010.

ten był jednoznacznie związany z częstochowskim seminarium duchownym, które zostało erygowane w tym samym roku w Krakowie. Pierwszą nominację na stanowisko rektora otrzymał wówczas ks. dr Karol Makowski. Na przestrzeni 85 lat dziejów tego seminarium dochodziło do kolejnych zmian personalnych na tym urzędzie. Każdy zaś z mianowanych rektorów na miarę własnych możliwości i kompetencji realizował obowiązujące go zadania, które były regulowane odpowiednimi przepisami kościelnymi²⁸.

Tabela nr 1
Rektorzy Częstochowskiego Seminarium Duchownego
w latach 1926-2011

Lp.	Imię i nazwisko	Lata posługi	Uwagi
1	Karol Makowski	1926-1936	dr teologii
2	Stanisław Czajka	1936-1944	dr prawa kanonicznego
3	Brunon Magott	1945-1956	dr teologii
4	Julian Nowak	1956-1962	mgr teologii
5	Władysław Kasprzak	1962-1968	dr teologii
6	Adam Skrzypiec	1968-1974	mgr teologii
7	Mirosław Kołodziejczyk	1974-1979	dr teologii
8	Zenon Uchnast	1979-1984	dr hab. nauk humanistycznych
9	Jan Związek	1985-1992	dr hab. nauk teologicznych
10	Antoni Tronina	1992-1994	dr hab. nauk teologicznych
11	Jan Wątroba	1994-2000	dr teologii
12	Włodzimierz Kowalik	2000-2008	dr teologii
13	Andrzej Przybylski	2008-	dr nauk humanistycznych

Źródło: *75 lat Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej*, red. W. Kowalik, Częstochowa 2001, 15; Relacja pisemna ks. Andrzeja Przybylskiego z dnia 15 stycznia 2012 r. w posiadaniu autora.

Poczet rektorów częstochowskiego seminarium duchownego otworzył **ks. dr Karol Makowski**. Urodził się on dnia 30 lipca 1884 r. w Warszawie w rodzinie mieszczańskiej. Nauki pobierał m.in. w gimnazjum w Łowiczu, po którego

²⁸ J. ZWIĄZEK, *Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Częstochowskiej w Krakowie i Częstochowie (1926-2001)*, CzST 29 (2001), 293-308; M. FRUKACZ, *Rektorzy 4-5*; A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego*, 139-145.

ukończeniu wstąpił w 1901 r. do Seminarium Duchownego we Włocławku²⁹. Pięć lat później przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. Stanisława Zdzitowieckiego. Następnie jako neoprezbiter został mianowany kapelanem tegoż biskupa³⁰. Ponadto pełnił funkcję prefekta etatowego w Rządowej Szkole Miejskiej (12 godz. tygodniowo) i prywatnym gimnazjum żeńskim Heleny Jezierskiej (10 godz. tygodniowo) we Włocławku³¹. W 1908 r. wyjechał na studia specjalistyczne do Paryża, gdzie pogłębiał wiadomości z zakresu liturgiki. Po rocznym pobycie za granicą wrócił do Polski i objął stanowisko wikariusza w parafii Najświętszej Maryi Panny w Pabianicach³². W 1910 r. został „przeniesiony na wikariat do Włocławka, z uwolnieniem od delegacji”³³. Tam znowu powrócił do nauczania religii w Rządowej Szkole Miejskiej³⁴. Następnego roku został mianowany wikariuszem przy bazylice katedralnej, jednocześnie pełniąc obowiązki prefekta³⁵. Jego zaangażowanie w nauczanie religii doprowadziło go w końcu do wstąpienia w szeregi specjalnego stowarzyszenia diecezjalnego pod nazwą Koło księży prefektów diecezji kujawsko-kaliskiej. W 1919 r. został nawet wybrany sekretarzem tej organizacji³⁶.

Od 1921 r. na prośbę ordynariusza zajął się reorganizacją gimnazjum biskupiego im. J. Długosza i gimnazjum żeńskiego p. Steinbok we Włocławku³⁷. W celu zdobycia odpowiednich funduszy na to przedsięwzięcie udał się w trzymiesięczną podróż do Stanów Zjednoczonych³⁸. Jeszcze tego samego roku wyjechał na studia specjalistyczne do Rzymu (Angelicum i Papieski Instytut Orientalny), gdzie w 1922 r. zdobył stopień naukowy doktora teologii³⁹. Po powrocie do Polski znowu odbył podróż do Ameryki Północnej. W tym czasie został też odznaczony godnością kanonika (1923 r.) i objął funkcję obrońcy węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim (1923 r.)⁴⁰. Z uwagi na wysokie kwalifikacje zawodowe ordynariusz zlecił mu wykłady z liturgiki w seminarium duchownym, a w dniu 25 czerwca

²⁹ J. P[LACEK] – W. P[ATYKIEWICZ], *Ks. Karol Makowski (1884 – 1936)*, CzWD 38 (1964) nr 7, 167.

³⁰ *25-lecie kapłaństwa ks. prał. dr. Karola Makowskiego, rektora Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, „Niedziela” 7 (1932) nr 2, 22.

³¹ AACz, sygn. AP 116, k. 15.

³² S. BUKALSKI, *Życie i działalność ks. Karola Makowskiego (1884-1936)*, Kraków 1991, 31 (praca magisterska w ABWSDACz).

³³ *Zmiany w diecezji*, KDKK 4 (1910) nr 8, 237.

³⁴ AACz, sygn. AP 116, k. 15.

³⁵ Tamże; *Zmiany w diecezji*, KDKK 5 (1911) nr 8, 251.

³⁶ *Koło księży prefektów diecezji kujawsko – kaliskiej*, KDKK 13 (1919) nr 10-11, 279-283.

³⁷ *Ks. Karol Makowski*, „Niedziela” 11 (1936) nr 34, 414; J. P[LACEK] – W. P[ATYKIEWICZ], *Ks. Karol*, 167.

³⁸ *25-lecie kapłaństwa*, . 22.

³⁹ AACz, sygn. AP 116, k. 17.

⁴⁰ Tamże, k. 11-14.

1924 r. mianował go prefektem Państwowego Gimnazjum im. R. Traugutta w Częstochowie⁴¹. Tutaj zastała go reorganizacja w kościelnym podziale administracyjnym kraju, która spowodowała utworzenie diecezji częstochowskiej. Wobec tego od 1925 r. znalazł się on w strukturach nowo powstałej diecezji⁴².

Jako kapłan diecezji częstochowskiej nadal zajmował się nauczaniem religii. W pierwszej połowie 1926 r. został dodatkowo mianowany promotorem sprawiedliwości i obrońcą węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim oraz egzaminatorem prosynodalnym⁴³. Biorąc jednak pod uwagę wszelkie jego osiągnięcia i zasługi dla dobra Kościoła, jak również odpowiednie predyspozycje, bp Teodor Kubina w dniu 9 sierpnia 1926 r. powołał go na urząd rektora seminarium⁴⁴. W Kronice Seminaryjnej klerycy napisali później o nim: „Znamienną cechą ks. dra Makowskiego było oddanie się podjętej raz pracy z całą energią i zapomnieniem o sobie. I tej to energii zawdzięczać należy piękny rozwój Seminarium”⁴⁵. Niedługo po tym został odznaczony godnością Szambelana Jego Świątobliwości (1927 r.)⁴⁶. Przez dwa lata pełnił zaś nie tylko funkcję rektora w seminarium, ale również ojca duchownego, prefekta i ekonoma. Dopiero od 1928 r. pomocą w wychowaniu kandydatów do kapłaństwa służył mu ks. dr Władysław Tomalka. Tego też roku ruszyły prace przy budowie nowego budynku seminaryjnego, stąd na barki rektora spadły dodatkowe wyzwania związane z tym przedsięwzięciem. Kolejne lata przyniosły jednak powiększenie liczebne kadry wychowawczej (ojciec duchowny i prefekci), ale nad całością życia seminaryjnego czuwał sam rektor⁴⁷. Przez pierwsze cztery lata jedynym jego mieszkaniem była skromna cela zakonna w klasztorze Ojców Bernardynów, a jednak, jak zauważyli uczniowie, „tę skromną izbę nawiedzali z chęcią najwięksi dostojnicy kościoła, składając wyrazy uznania dla jej mieszkańca”⁴⁸. W 1930 r. rektor Makowski przeniósł seminarium częstochowskie do nowoczesnego gmachu przy ul. Bernardyńskiej 3. Od tego czasu liczne pokolenia kapłanów diecezji częstochowskiej otrzymywały właśnie tam należytą formację seminaryjną⁴⁹.

Na stanowisku rektora pozostał do śmierci, która nastąpiła w dniu 10 sierpnia 1936 r. Dwa dni później został pochowany na cmentarzu rakowickim w Kra-

⁴¹ Tamże, k. 18; S. BUKALSKI, *Życie i działalność*, 45.

⁴² J. ZWIĄZEK, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990, 164-170.

⁴³ AACz, sygn. AP 116, k. 24-25.

⁴⁴ Tamże, k. 26.

⁴⁵ AWSDACz, *Kronika seminaryjna*, t. 1, sygn. brak, 260.

⁴⁶ Tamże, 19.

⁴⁷ J. KOWALSKI, *Dzieje Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, CzST 2 (1974), 162.

⁴⁸ J. P[LACEK] – W. P[ATYKIEWICZ], *Ks. Karol*, 167.

⁴⁹ J. ZWIĄZEK, *Wyższe Seminarium Duchowne diecezji częstochowskiej w Krakowie i Częstochowie (1926-2001)*, CzST 29 (2001), 299; TENŻE, *Panorama 75 – lecia Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Częstochowskiej (1926- 2001)*, WACz 75 (2001) nr 10, 26.

kwie⁵⁰. Z wszystkich powierzonych mu zadań rektorskich wywiązał się należyście, tym bardziej że musiał tworzyć instytucję seminaryjną od samych podstaw. Pozostawił po sobie prawdopodobnie jedynie dwa artykuły naukowe⁵¹. Był także redaktorem diecezjalnych kalendarzy liturgicznych w latach 1927-1928⁵². Jego zaś praca doktorska nie doczekała się wydania drukiem. Wydaje się, iż były to jednak zbyt małe osiągnięcia piśmiennicze, jak na możliwości owego kapłana. Z kolei była widoczna, i to w skali ogólnopolskiej, jego aktywność na polu liturgicznym, bowiem przez wiele lat pełnił funkcję przewodniczącego sekcji liturgicznej Związku Zakładów Teologicznych w Polsce. W 1936 r. został nawet wybrany na stanowisko prezesa tegoż związku⁵³. We wspomnieniach swoich podopiecznych pozostał jako kapłan ogromnej skromności i serdeczności, który zachęcał do pobożności, ofiarności, radości i pogody ducha. Odznaczał się przy tym niemal franciszkańskim ubóstwem. Nie posiadając zbyt wiele, potrafił nawet własną odzież rozdawać ludziom najbiedniejszym w Krakowie⁵⁴.

Obowiązki rektora seminarium przejął następnie **ks. dr Stanisław Czajka**. Urodził się dnia 13 listopada 1897 r. we wsi Kamienna w parafii Lubień k. Włocławka. Jego rodzice Andrzej i Marianna (z d. Gapińska) mieli pochodzenie chłopskie⁵⁵. Kształcił się najpierw w szkole elementarnej w Kłotnie. Tam opiekę nad nim roztoczył miejscowy proboszcz ks. Franciszek Świetlicki, który w 1909 r. posłał go do Gimnazjum Księży Pijarów w Piotrkowie Trybunalskim⁵⁶. Edukację jego przerwał wybuch pierwszej wojny światowej. Ostatnie dwa lata nauki na poziomie szkoły średniej ukończył w Liceum im. Piusa X we Włocławku⁵⁷, następnie w 1916 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. W ostatnim roku studiów został mianowany przez przełożonych opiekunem (superiorem) przyjętych do seminarium na pierwszy rok kandydatów do kapłaństwa, wśród których był późniejszy prymas Polski kard. Stefan Wyszyński⁵⁸. Święcenia kapłańskie otrzymał w dniu 13 czerwca 1920 r. z rąk bp. Stanisława Zdzitowieckiego⁵⁹.

⁵⁰ *Uroczystości pogrzebowe*, „Niedziela” 11 (1936) nr 34, 415.

⁵¹ *Słowo moderatora*, w: *Pięćciolecie Sodalicji Marińskiej alumnów Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 1927-1932*, Kraków 1932, 3-4; *Lewicy w służbie Pana*, Kraków 1933.

⁵² J. ZWIĄZEK, *Działalność wydawnicza Kurii Diecezjalnej w Częstochowie*, CzST 2 (1974), 132.

⁵³ J. KAPUŚCIŃSKI, *Duchowieństwo diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Lublin 2010, 329 (rozprawa doktorska w AUKUL).

⁵⁴ S. BUKALSKI, *Życie i działalność*, 81-85.

⁵⁵ AACz, sygn. AP 27, k. 1; J. ZWIĄZEK, *Biskup Stanisław Czajka oraz jego działalność naukowa i patriotyczna 1897-1965*, ZCz 36 (2010), 223.

⁵⁶ L. SOKOŁOWSKI, *Śp. ks. biskup Stanisław Czajka*, CzWD 39 (1965) nr 11, 243.

⁵⁷ J. ZWIĄZEK, *Czajka Stanisław, biskup pomocniczy w Częstochowie*, PKan 14 (1971) nr 3-4, 308-309.

⁵⁸ TENŻE, *W służbie Niepokalanemu Sercu Maryi. Życie i działalność biskupa Stanisława Czajki*, CzST 37 (2009), 209.

⁵⁹ TENŻE, *Biskupi pomocniczy w diecezji częstochowskiej*, CzST 2 (1974), 65-68; TENŻE, *Czajka Stanisław bp*, EK, t. 3, kol. 749-750.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany do parafii Konońska. Po 9 miesiącach władza diecezjalna przeniosła go jednak do parafii Pajęczno, gdzie pełnił obowiązki wikariusza i prefekta szkolnego. W 1921 r. te same zadania objął w parafii św. Barbary w Częstochowie. Działalność tę sprawował pod czujnym okiem ks. Mariana Nassalskiego, ówczesnego proboszcza. Po czterech latach zastała go tam zmiana przynależności diecezjalnej, bowiem w 1925 r. na mocy bulli *Vixdum Poloniae unitas* został inkardynowany do diecezji częstochowskiej⁶⁰. Początkowo w nowej diecezji nadal sprawował wyznaczone wcześniej funkcje. Dopiero w 1926 r. otrzymał zgodę od bp. Teodora Kubiny na rozpoczęcie studiów z prawa rzymskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Po ukończeniu pierwszego roku studiów przeniósł się następnie na Katolicki Uniwersytet Lubelski, gdzie kontynuował naukę na Wydziale Prawa Kanonicznego⁶¹. W tym samym czasie otrzymał stopień licencjata z prawa kanonicznego (1928 r.) i odbył wyjazdy do ośrodków uniwersyteckich w Insbrucku i Lovanium (1929 r.), ażeby przeprowadzić stosowną kwerendę źródłową do rozprawy doktorskiej. Ponadto uczęszczał na wykłady z zakresu nauk społecznych na KUL-u⁶². W 1930 r. na podstawie pracy pt. *Przedawnienie w prawie kanonicznym*, napisanej pod kierunkiem o. prof. Gommara Michielsa, zdobył stopień naukowy doktora prawa kanonicznego⁶³. Zaraz po powrocie do diecezji został mianowany obrońcą węzła małżeńskiego i promotorem sprawiedliwości w Sądzie Biskupim w Częstochowie⁶⁴. W 1930 r. objął stanowisko sekretarza Związku Młodzieży Polskiej w diecezji częstochowskiej, zaś w latach 1931-1932 pełnił funkcję sekretarza generalnego Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Żeńskiej⁶⁵. Następnie w 1933 r. został powołany na stanowisko starszego asystenta i wykładowcę na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL⁶⁶.

Doceniając jego wysiłek zarówno duszpasterski, jak i naukowy, bp T. Kubina w dniu 30 września 1936 r. mianował go rektorem seminarium częstochowskiego⁶⁷. W swojej działalności rektorskiej nawiązywał do wypracowanych już osią-

⁶⁰ W PATYKIEWICZ, *Ks. biskup Stanisław Czajka*, ZNKUL 10 (1967) z. 3 (39), 93-94; J. ZWIĄZEK, *Czajka Stanisław bp*, w: *Polscy kanoniści*, red. J. Bar, Warszawa 1981, t. 1, 84-86.

⁶¹ J. KOWALSKI, *Czajka Stanisław bp*, SPTK, t. 5, 247.

⁶² AACz, sygn. AP 27, k. 10; F. GALEWICZ, *Czajka Stanisław (1897-1965)*, w: *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*, red. R. Bender i in., Lublin 1994, t. 1, 90.

⁶³ AUKUL, Teczka personalna ks. Stanisława Czajki, sygn. PK 1553, Pismo z dnia 31 października 1930 r., brak paginacji.

⁶⁴ AACz, sygn. AP 27, k. 17.

⁶⁵ Tamże, k. 18; J. KAPUŚCIŃSKI, *Duchowieństwo*, 273.

⁶⁶ T. ŻARNOWIECKA-GRYZ, *Czajka Stanisław (1897-1965)*, w: *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989*, red. J. Myszor, Warszawa 2002, t. 2, 42; J. ZWIĄZEK, *Będę głosił chwałę Matki Bożej do końca swego życia. Ks. bp dr Stanisław Czajka (1897-1965)*, „Nasz Dziennik” (2009) nr 32, 23-24.

⁶⁷ AACz, sygn. AP 27, k. 19; *Zmiany w składzie duchowieństwa*, WD 11 (1936) nr 5, 56; *Ks. prof. dr Stanisław Czajka*, „Niedziela” 11 (1936) nr 39, 474.

gnięć swego poprzednika ks. K. Makowskiego, którego wspominał jako „mojego najlepszego w życiu przyjaciela”⁶⁸. Niewątpliwie najtrudniejszym jego zadaniem było przeprowadzenie Częstochowskiego Seminarium Duchownego przez ciężkie lata drugiej wojny światowej. Władze niemieckie bowiem stosowały względem seminarium wyraźne środki represji. Przede wszystkim zabroniono przyjmowania nowych kandydatów, ponadto czterokrotnie klerycy opuszczali miejsce siedziby seminarium. Wystąpił także problem braku wyżywienia i trudności w prowadzeniu systematycznych studiów⁶⁹. Sytuacja ta miała swoje odzwierciedlenie m.in. w kondycji psychiczno-duchowej alumnów. Toteż na rektorze spoczywała odpowiedzialność za szerzenie atmosfery ufności i pokoju w środowisku seminaryjnym. W tym celu wygłaszał on pełne wiary i optymizmu konferencje dla kleryków. Jak tylko mógł, zwalczał oznaki przygnębienia i desperacji⁷⁰. W pamięci alumnów pozostał jako ten, którego troska o seminarium pochłaniała niemal całkowicie, i to do tego stopnia, że przypłacił to później własnym zdrowiem⁷¹. Na stanowisku rektora pozostał do 1944 r., kiedy to w dniu 5 sierpnia papież Pius XII mianował go biskupem pomocniczym w diecezji częstochowskiej. Posługę tę pełnił do śmierci, a więc do dnia 4 lipca 1965 r.⁷² W okresie rządów rektorskich nieustannie prowadził działalność naukową. Do 1939 r. ogłosił drukiem rozprawę doktorską, dwa Okólniki Związku Młodzieży Polskiej Męskiej, sprawozdanie z działalności Częstochowskiego Związku Młodzieżowego, dodatki do „Niedzieli” o nazwie *Młódzież Polska*. Oprócz tego napisał kolejną rozprawę naukową (nieopublikowaną) i skrypt dla studentów⁷³.

Trzecim rektorem seminarium częstochowskiego został **ks. mgr Brunon Magott**. Na świat przyszedł on dnia 20 stycznia 1907 r. w Wieruszowie. Jego rodzicami byli Franciszek i Maria (z d. Cieślak), którzy w tej miejscowości prowadzili działalność handlową⁷⁴. Nauki początkowe odbył w szkole powszechnej, a później w progimnazjum wieruszowskim. Naukę kontynuował w Poznaniu i Kępnie. W tym drugim mieście uczęszczał do Państwowego Gimnazjum Neoklasycznego, gdzie w 1926 r. zdał egzamin dojrzałości⁷⁵. Jeszcze tego samego

⁶⁸ J. ZWIĄZEK, *W służbie*, 216.

⁶⁹ Cz. TOMCZYK, *Częstochowskie Seminarium Duchowne w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, CzST 3 (1975), 39-57; J. KOWALSKI, *Żrenica oka diecezji. Siedemdziesięciopięciolatecie Wyższego Seminarium Duchownego Kościoła Częstochowskiego (1926-2001)*, Częstochowa 2001, 23.

⁷⁰ Cz. TOMCZYK, *Diecezja częstochowska w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, w: *Studia z historii Kościoła w Polsce*, Warszawa 1978, t. 4, 499.

⁷¹ H. BĄBIŃSKI, *Częstochowskie Seminarium Duchowne w latach II wojny światowej*, CzWD 43 (1969) nr 3-6, 74-78.

⁷² *Biskup Stanisław Czajka*, w: *50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951-2001*, red. I. Skubiś, Częstochowa 2002, 84-86; L. SOKOŁOWSKI, *Śp. ks. biskup Stanisław*, 243.

⁷³ J. ZWIĄZEK, *W służbie*, 249-250.

⁷⁴ TENŻE, *Życie i działalność ks. dra Brunona Magotta (1907-1987)*, CzST 28 (2000), 310.

⁷⁵ AKMCz, sygn. 150/138, Życiorys, brak paginacji; E. WIECZOREK, *Ks. Brunon Magott (1907-*

roku wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Był zatem jednym z pierwszych studentów tej instytucji. Świecenia kapłańskie otrzymał na Jasnej Górze w dniu 21 czerwca 1931 r. z rąk bp. T. Kubiny⁷⁶.

Jego pierwszą placówką duszpasterską była parafia w Poczesnej. Obok obowiązków wikariusza nauczał także religii w miejscowych szkołach powszechnych⁷⁷. W 1932 r. objął stanowisko kapelana w Zakładzie Leczniczo-Wychowawczym na Stradomiu k. Częstochowy. Ponadto wciąż nauczał religii w szkołach powszechnych. Następnego roku został mianowany nawet prefektem etatowym. Był także członkiem Koła Księży Prefektów w Częstochowie⁷⁸. Od 1936 r. pracował na stanowisku prefekta etatowego w szkołach powszechnych i średnich Sosnowca, a także pełnił funkcję kapelana w domu zakonnym Sióstr Karmelitanek. Otrzymał w tym czasie dodatkowo nominacje na asystenta kościelnego Związku Inteligencji Katolickiej Koło w Sosnowcu i na dyrektora diecezjalnej Krucjaty Eucharystycznej⁷⁹. W okresie drugiej wojny światowej prowadził działalność duszpasterską w parafiach Niwka (wikariusz) i Klimontów (administrator)⁸⁰.

W dniu 14 sierpnia 1945 r. bp T. Kubina mianował go rektorem seminarium częstochowskiego. Warto wspomnieć, iż obejmując stanowisko rektorskie, był na tym urzędzie pierwszym absolwentem tej instytucji⁸¹. Początkowo główne jego zadanie skupiło się wokół organizowania na nowo studiów seminaryjnych w rzeczywistości powojennej. Było to nie lada wyzwanie. Jeden w jego biografów napisał: „W pracy wychowawczej nowy rektor zwracał uwagę na przygotowanie przyszłych kapłanów do ofiarnej pracy duszpasterskiej. Temu celowi służyło wyrabianie w klerykach poczucia umiłowania Chrystusa i Kościoła oraz umiłowania życia i obowiązków kapłańskich. Uczył także posłuszeństwa dla władzy kościelnej”⁸².

Oprócz pracy wychowawczej podjął w tym czasie działalność naukową. W 1949 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego obronił rozprawę doktorską z teologii pt. *Dzieje zakonów zniesionych na terenie diecezji częstochowskiej*. Napisał ją pod kierunkiem ks. prof. Tadeusza Glemmy⁸³. Przed kolejnym ważnym zadaniem jako rektor stanął w 1954 r., kiedy to władze pań-

---

1987), CzWD 64 (1990) nr 7-9, 196.

⁷⁶ S. URBAŃSKI, *Magott Brunon (1907-1987)*, SPTK, t. 8, 357.

⁷⁷ AKMCz, sygn. 150/138, Pismo z dnia 22 czerwca 1932 r., brak paginacji.

⁷⁸ J. ZWIĄZEK, *Życie i działalność*, 312-313.

⁷⁹ J. PRZEMSA – ZIELIŃSKI, *Sosnowiecka encyklopedia historyczna. Sygnały biograficzno – tematyczne*, Sosnowiec 1996, z. 3, 185; E. WIECZOREK, *Ks. Brunon Magott*, 196.

⁸⁰ D. SZCZEPAŃCZYK, *Życie i działalność księdza dra Brunona Magotta*, Częstochowa 2005, 85 (praca magisterska w ABWSDACz).

⁸¹ AWSDACz, Akta neoprezbiterów z lat 1928-1931, sygn. I, Akta personalne ks. Brunona Magotta, brak paginacji.

⁸² J. ZWIĄZEK, *Życie i działalność*, 315.

⁸³ AKMCz sygn. 150/138, Dyplom doktorski z dnia 14 lutego 1949 r., brak paginacji; M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 4.

stwowe zlikwidowały Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Jagiellońskim. Utworzył on wówczas dla alumnów system nauczania zwany *studium domesticum*⁸⁴. Ze względów zdrowotnych kilkakrotnie prosił ordynariusza o zwolnienie go ze stanowiska rektora, wobec czego w dniu 26 czerwca 1956 r. bp Zdzisław Goliński odwołał go z urzędu⁸⁵. Oddał się następnie w pełni działalności duszpasterskiej. Piastował urzędy dziekańskie i proboszczowskie w diecezji (Siewierz, Wieruszów, Radomsko, Rozprza i Dąbrowa Górnicza). W tym czasie został mianowany m.in. dyrektorem Domu Księży Emerytów w Częstochowie, przewodniczącym Diecezjalnej Komisji ds. Muzyki i Śpiewu Kościelnego, dyrektorem diecezjalnym Papieskich Dzieł Misyjnych i Unii Apostolskiej Kleru. Ponadto odznaczono go także wysokimi tytułami kościelnymi (kanonik gremialny i prałat honorowy). Do samej śmierci, która nastąpiła w dniu 8 listopada 1987 r., „żył diecezją. Był wszędzie tam, gdzie byli kapłani, gdzie w życiu Kościoła i nie tylko diecezjalnego coś ważnego się działo”⁸⁶. Pozostawił po sobie, oprócz dysertacji doktorskiej, cztery artykuły naukowe drukowane na łamach kościelnych czasopism⁸⁷. We wspomnieniach swoich wychowanków seminaryjnych pozostał jako „wymagający, nade wszystko od siebie”⁸⁸, „zawsze z nami obecny”⁸⁹, umiejący „pogodzić pewną surowość z ojcowskim ciepłem”⁹⁰. Był to „kapłan o głębokim życiu wewnętrznym”⁹¹.

Biskup Z. Goliński na urząd rektora seminarium powołał następnie **ks. mgr. Juliana Nowaka**. Urodził się on w dniu 16 lutego 1914 r. w Strzemieszycach Wielkich w powiecie będzińskim. Był trzecim z kolei dzieckiem Józefa i Marii (z d. Marczewskiej) Nowaków. Jego ojciec pracował jako kolejarz. Prawdopodobnie z powodu tradycji rodzinnych pierwsze nauki pobierał on w Powszechnej Szkole Kolejarskiej w Strzemieszycach. Po ukończeniu tam czterech klas w 1925 r. wstąpił do Państwowego Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego w Olkuszu. Świadectwo dojrzałości otrzymał w dniu 26 czerwca 1933 r.⁹². Tego samego roku rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. W okresie seminaryjnym interesował się

⁸⁴ D. SZCZEPAŃCZYK, *Życie i działalność*, 99-101.

⁸⁵ M. TRĄBA, *Ks. Brunon Magott w aktach proweniencji kościelnej*, w: Ł. MAREK – M. TRĄBA, *Przypadek ks. Brunona Magotta. Studium źródłoznawcze dokumentacji kościelnej i akt aparatu bezpieczeństwa*, Katowice 2010, 22-23.

⁸⁶ E. WIECZOREK, *Ks. Brunon Magott*, 197-198.

⁸⁷ S. URBAŃSKI, *Magott Brunon*, 358.

⁸⁸ S. GIBAŁA, *Refleksje na temat osoby ks. Brunona Magotta*, w: Ł. MAREK – M. TRĄBA, *Przypadek*, 244-245.

⁸⁹ W. GOLIS, *Wspomnienie o ks. Brunonie Magocie*, w: Ł. MAREK – M. TRĄBA, *Przypadek*, 246-247.

⁹⁰ J. KOWALSKI, *Sylwetka ks. Brunona Magotta, mojego Rektora, widziana moimi oczami*, w: Ł. MAREK – M. TRĄBA, *Przypadek*, 248-259.

⁹¹ Cz. TOMCZYK, *Wspomnienie o ks. Brunonie Magocie*, w: Ł. MAREK – M. TRĄBA, *Przypadek*, 265-270.

⁹² AACz, sygn. AP 135, Życiorys, brak paginacji.

historią Kościoła⁹³. W dniu 26 czerwca 1938 r. otrzymał święcenia kapłańskie w katedrze Świętej Rodziny w Częstochowie z rąk bp. Teodora Kubiny. Ponad pół roku później zdobył tytuł magistra teologii z zakresu homiletyki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego⁹⁴.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany jako wikariusz do Ząbkowic. Tam przebywał zaledwie przez okres wakacyjny, a od września 1938 r. objął etat prefekta w szkole nr 1 w Wieluniu. Po wybuchu drugiej wojny światowej opuścił Wieluń i udał się do Krakowa, gdzie w dniu 1 listopada 1939 r. został mianowany prokuratorem w seminarium duchownym diecezji częstochowskiej. Funkcję tę spełniał przez trudny okres wojenny. Ponadto z powodu braku odpowiedniej kadry profesorskiej prowadził także wykłady z historii Kościoła dla kleryków⁹⁵. Po zakończeniu wojny otrzymał nominację na wikariusza w parafii Matki Boskiej Anielskiej w Dąbrowie Górniczej (1945-1947), następnie jako administrator objął parafię Klimontów (dek. sosnowiecki). Tam wśród wielu inicjatyw parafialnych dał się poznać jako gorliwy duszpasterz. W dniu 7 września 1955 r. został proboszczem w Siewierzu. Oprócz tej nominacji otrzymał jeszcze urząd dziekana miejscowego dekanatu. W parafii tej nie pracował zbyt długo, bowiem następnego już roku w sierpniu zostało mu powierzono pod opiekę seminarium duchowne⁹⁶.

Jako rektor Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie spotkał się ze zjawiskiem rozpoczętej przez poprzednika organizacji tzw. *studium domesticum*, bowiem klerycy przestali uczęszczać na wykłady filozoficzno-teologiczne na Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. W takich zatem okolicznościach, poza sprawowaniem urzędu rektorskiego, prowadził także wykłady z homiletyki i teologii pastoralnej. Jeszcze w 1956 r. wyraził chęć podjęcia studiów specjalistycznych z prawa kościelnego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Decyzję tę poparł bp Z. Goliński, jednak z niewyjaśnionych przyczyn studiów tych nie rozpoczął⁹⁷. W dowód zasług w październiku 1956 r. biskup odznaczył go kanonią honorową w Kapitułe Katedralnej w Częstochowie. Obowiązki rektorskie wypełniał z wielką odpowiedzialnością i zaangażowaniem. Jeden z profesorów seminaryjnych wydał o nim taką opinię: „Można bez żadnej przesady i bez żadnego retuszu odnieść do Niego Słowa, które wypowiedział kiedyś Boski Mistrz o św. Janie Chrzcicielu: «Był pochodnią gorejącą i świecącą, a wam spodobało się radować jego światłem tylko przez krótką chwilę».

⁹³ AWSDACz, Akta neoprezbiterów, sygn. VI, Akta personalne ks. Juliana Nowaka, brak paginacji.

⁹⁴ S. GRZYBEK, *Śp. ks. rektor Julian Nowak (wspomnienie pośmiertne)*, CzWD 36 (1962) nr 6, 174.

⁹⁵ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 4.

⁹⁶ M. TRABA, *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej – Strzemieszycach (1911-2011)*, Katowice 2011, 175-176.

⁹⁷ AACz, sygn. AP 135, Pismo bp. Z. Golińskiego do Dziekana Wydziału Prawa KUL z dnia 8 września 1956 r., brak paginacji.

Krótko radowaliśmy się światłem, jakie było od [niego – przypis J.K.] i krótko grzaliśmy ciepłem Jego miłości nasze serca my, profesorowie i alumni naszego Seminarium. Krótko, bo tylko przez 6 lat. [...] Ale nawet ten krótki czas, tym wszystkim, którzy z Nim choćby jeden raz się zetknęli już w zupełności wystarczył, by wynieść od Niego i zachować po Nim wspomnienie kapłana o wielkiej wierze i niepospolitej miłości Boga i bliźniego. Prosty i skromny w obcowaniu z ludźmi, bezpośredni i serdeczny w rozmowach z przyjaciółmi, kochający swoją diecezję [...] ⁹⁸.

Na stanowisku rektora pozostał aż do śmierci, która przyszła niespodziewanie w dniu 23 marca 1962 r. Przez ostatni rok zmagął się z ciężką chorobą serca. W ceremonii pogrzebowej wzięło udział 8 biskupów, 250 księży i 400 kleryków z trzech seminariów: częstochowskiego, katowickiego i krakowskiego. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w rodzinnych Strzemieszycach ⁹⁹.

Po niespodziewanej śmierci dotychczasowego rektora na stanowisko to został wyznaczony **ks. dr Władysław Kasprzak**. Pochodził on z terenu diecezji częstochowskiej. Urodził się w dniu 7 września 1909 r. w Iwanowicach Dużych w parafii Krzepice. Jego rodzice posiadali 7-hektarowe gospodarstwo rolne, które nie zawsze przynosiło odpowiednie dochody. W 1916 r. rozpoczął naukę w szkole powszechnej w rodzinnej miejscowości. Po ukończeniu 4 klas udał się do 7-klasowej szkoły powszechnej w Krzepicach. Tam uczęszczał tylko 2 lata. W 1922 r. dostał się od razu do drugiej klasy Gimnazjum Państwowego im. H. Sienkiewicza w Częstochowie. Należał do zdolnych uczniów, o czym świadczą oceny na świadectwie i prowadzenie korepetycji dla słabszych uczniów ¹⁰⁰. Szkołę średnią uwieńczył świadectwem dojrzałości z dnia 28 czerwca 1930 r. Następnie wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Uczęszczał tam zaledwie 2 lata, gdyż bp Teodor Kubina skierował go na dalszą edukację do Rzymu. W latach 1932-1936 podjął studia z zakresu teologii dogmatycznej na Uniwersytecie Gregoriańskim. Wróciwszy do Polski, otrzymał święcenia kapłańskie w dniu 27 września 1936 r., których udzielił mu bp Teodor Kubina na Jasnej Górze. Następnie udał się z powrotem do Rzymu, by kontynuować studia doktoranckie. Ukończył je w 1938 r. z tytułem doktora teologii. Wówczas powrócił już na stałe do diecezji ¹⁰¹.

Najpierw objął w diecezji funkcje wikariuszowskie: Targoszyce (1938 r.) i Radomsko (1939-1943), a następnie prefektowskie: prefekt etatowy w szkole powszechnej nr 1 w Częstochowie (1943-1945) i prefekt etatowy w Państwowym Męskim Gimnazjum i Liceum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie (1945 r.).

⁹⁸ S. GRZYBEK, *Śp. ks. rektor*, 176-177.

⁹⁹ E. SOLTYSIK, *Zarys dziejów parafii św. Macieja Ap. w Siewierzu*, Siewierz 2006, 193-194.

¹⁰⁰ AACz, sygn. AP 334, Mój życiorys, brak paginacji.

¹⁰¹ J. KAPUŚCIŃSKI, *Piąty rektor seminarium duchownego diecezji częstochowskiej ks. dr Władysław Kasprzak*, „Niedziela Częstochowska” 55 (2012) nr 37, 4-5.

Oprócz tego został mianowany kapelanem w Schronisku św. Antoniego dla paralytyków i sierot w Częstochowie¹⁰².

Od 16 sierpnia 1945 r. bp T. Kubina mianował go prefektem w seminarium duchownym diecezji częstochowskiej w Krakowie. Praca na nowym stanowisku wymagała wielu poświęceń i dużego zaangażowania, gdyż trzeba było na nowo organizować właściwy rytm życia seminaryjnego po wojennej zawierusze. Ponadto trzeba także było odzyskać budynek seminaryjny, w którym zamieszkali żołnierze radzieccy i urządzili szpital. Poza zadaniami prefektowskimi zostały mu zlecone wykłady z liturgiki w latach 1945-1947¹⁰³. W tym czasie podjął starania, aby uzyskać stopnie naukowe na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (magistra w 1949 r. i doktora teologii w 1950 r.)¹⁰⁴. Następnie bp Zdzisław Goliński zlecił mu wykłady w seminarium z języka łacińskiego (1951-1952) i propedeutyki teologii (1952-1955)¹⁰⁵. W dniu 20 lipca 1956 r. otrzymał nominację na wicerektora częstochowskiego seminarium duchownego. Za właściwą postawę kapłańską i należyte wypełnianie swoich obowiązków został odznaczony godnością kanonika z przywilejem noszenia rakiety i mantoletu (1960 r.) i kanonika honorowego Kapituły Katedralnej w Częstochowie (1960 r.). Dwa lata później otrzymał dodatkowo funkcję egzaminatora prosynodalnego¹⁰⁶.

Po śmierci rektora seminarium ks. Juliana Nowaka objął wakujący urząd rektorski w myśl dekretu biskupiego z dnia 27 marca 1962 r.¹⁰⁷. W okresie jego posługi rektorskiej (1962-1968) sakrament kapłaństwa przyjęło 110 wychowanków seminarium¹⁰⁸. Oprócz tego pod jego kierunkiem dziewięciu kleryków napisało wymagane prace dyplomowe¹⁰⁹. Za zasługi dla diecezji papież Paweł VI

¹⁰² AACz, sygn. AP 334, Życiorys z dnia 17 lipca 1952 r., brak paginacji; Życiorys z dnia 31 stycznia 1958 r., brak paginacji.

¹⁰³ A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego*, 142-143.

¹⁰⁴ AUJ, sygn. WT II 276, Promocja z dnia 1 lipca 1950 r., brak paginacji.

¹⁰⁵ M. KOŁODZIEJCZYK, *Profesorowie i wykładowcy Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, CzST 2 (1974), 177.

¹⁰⁶ AACz, sygn. AP 334, Dekret bp Z. Golińskiego z dnia 20 lipca 1956 r., brak paginacji; Nominacja na Kanonika RM z dnia 20 lipca 1960 r., brak paginacji; Nominacja na Kanonika honorowego Kapituły Katedralnej w Częstochowie z dnia 28 grudnia 1960 r., brak paginacji; Nominacja na egzaminatora prosynodalnego z dnia 28 marca 1962 r., brak paginacji.

¹⁰⁷ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 4.

¹⁰⁸ M. KOŁODZIEJCZYK, *Alumni i neoprezbiterzy Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie w latach 1926-1974*, CzST 2 (1974), 193-196.

¹⁰⁹ Były to następujące prace: Cz. KLIMCZAK, *Rola Maryi w ekonomii zbawienia. Wszecpośredniczka Łask*, Kraków 1968; J. NIEZGODA, *Prawdziwe nabożeństwo do Najświętszej Maryi Panny według św. Ludwika Grignon de Montfort*, Kraków 1966; K. SZYMONIK, *Życie nadprzyrodzone Mistycznego Ciała*, Kraków 1966; K. WODA, *Falszywe formy kultu Najświętszej Maryi Panny*, Kraków 1966; Z. ŁABUŚ, *Maryja – Matka Kościoła*, Kraków 1966; Z. GWIAZDA, *Rola zakonów w Kościele w świetle dokumentów II Soboru Watykańskiego*, Kraków 1968; H. SOLARZ, *Natura niewolnictwa – oddanie się całkowite w niewolę NMP według św. Ludwika Grignon de Montfort*, Kraków 1968; Z. CIOS,

w dniu 5 listopada 1964 r. mianował go swoim szambelanem. Na stanowisku rektora pozostał do 1968 r. W dekrete zwalniającym biskup częstochowski Stefan Bareła tak podsumował jego pracę: „[...] wyrażam Przewielebnemu Rektorowi wyrazy głębokiej wdzięczności za godną pracę w seminarium oraz za piękną, budującą postawę kapłańską odznaczającą się nadprzyrodzoną i niezachwianą wiernością Bogu, Kościołowi, Swej misji i Biskupowi”¹¹⁰.

W dniu 30 września 1968 r. bp Stefan Bareła mianował go proboszczem parafii św. Lamberta w Radomsku. Niemal jednocześnie otrzymał nominację na dziekana dekanatu radomszczańskiego (3 października 1968 r.)¹¹¹. Niedługo oddawał się pracy duszpasterskiej, bowiem ciężko zachorował. W liście do bp. S. Bareły z dnia 30 września 1969 r. napisał: „[...] wysiadł mi układ pokarmowy wskutek dość ostrego nieżytu żołądka i jelit, tak że nie mam apetytu i czuję się osłabiony”¹¹². Ostatnie chwile życia spędził w Krakowie. Zmarł w dniu 28 listopada 1969 r. zaopatrzony sakramentami świętymi. Ceremonia pogrzebowa odbyła się 5 dni później w parafii św. Lamberta w Radomsku. Został pochowany na miejscowym cmentarzu¹¹³.

Kolejnym rektorem seminaryjnym został w dniu 7 września 1968 r. **ks. mgr Adam Skrzypiec**. Podobnie jak trzech wcześniejszych rektorów był absolwentem tego seminarium. Urodził się w dniu 16 czerwca 1916 r. w Wieprzu k. Andrychowa (powiat Wadowice). Jego rodzicami byli Antoni i Agnieszka (z d. Wojewodziec). Ojciec był komendantem policji. Pierwsze nauki pobierał w szkole powszechnej w Słomnikach, następnie kształcił się w szkołach w Pińczowie, Kazimierzu Wielkim, Wieprzu i Andrychowie. W 1929 r. rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum im. Marcina Wadowity w Wadowicach. Pięć lat później zdobył tam świadectwo dojrzałości¹¹⁴. Często wyjeżdżał w odwiedziny do swojego wujka, który był księdzem. Z czasem sam zapragnął przynależeć do stanu kapłańskiego. W 1934 r. zdał egzaminy wstępne do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie¹¹⁵. Studia filozoficzno-teologiczne odbył na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uzyskał tam w 1939 r. stopień magistra teologii. W dniu 25 czerwca 1939 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. T. Kubiny w katedrze częstochowskiej¹¹⁶.

Rozwój powołania kapłańskiego w świetle dokumentów II Soboru Watykańskiego, Karków 1968; W. PAZERA, *Sakrament Eucharystii źródłem jedności w Kościele*, Kraków 1969.

¹¹⁰ J. KAPUŚCIŃSKI, *Niezapomniany proboszcz parafii ś. Lamberta*, „Gazeta Radomszczańska” 19 (2012) nr 7, 9.

¹¹¹ AACz, sygn. AP 334, Pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w łodzi z dnia 27 września 1968 r., brak paginacji; Nominacja z dnia 3 października 1968 r., brak paginacji.

¹¹² Tamże, List ks. W. Kasprzaka do bp. S. Bareły z dnia 30 września 1969 r., brak paginacji.

¹¹³ *Kapłani zmarli w 1969 r.*, CzWD 44 (1970) nr 2-4, 85; *75 lat Wyższego Seminarium*, 165.

¹¹⁴ J. ZWIĄZEK, *Ks. Skrzypiec Adam Eugeniusz (1916 – 1984)*, CzWD 59 (1985) nr 9-10, 198-199.

¹¹⁵ AWSDACz, Akta neoprezbiterów z lat 1939, sygn. VII, Akta ks. A. Skrzypca, brak paginacji.

¹¹⁶ A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego*, 143.

Swoją pierwszą placówkę wikariuszowską objął podczas drugiej wojny światowej. Otrzymał wówczas nominację do parafii Lututów w tzw. Kraju Warty. Z czasem przejął administrację parafią, bowiem proboszcz opuścił placówkę i udał się do Generalnego Gubernatorstwa. W parafii tej był dwukrotnie aresztowany przez władze niemieckie. W 1941 r. sam musiał ratować się ucieczką do Generalnego Gubernatorstwa. Biskup T. Kubina wysłał go wówczas do parafii w Radziechowicach, a później już do końca okupacji hitlerowskiej przebywał w parafii św. Józefa na Rakowie¹¹⁷. W dniu 9 lutego 1945 r. został administratorem parafii Sokolniki, w której od podstaw zorganizował życie religijne. Od 1952 r. pełnił funkcję administratora, a później proboszcza parafii Krzepice. Po 5 latach bp Z. Goliński mianował go dziekanem dekanatu krzepickiego. W 1959 r. objął stanowisko rejonowego wizytatora religii. W pracy duszpasterskiej dał się poznać jako gorliwy kapłan, co spowodowało, że w 1964 r. został proboszczem konsultorem¹¹⁸.

W dniu 11 czerwca 1965 r. bp S. Bareła powołał go na urząd wicerektora Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Przez kolejny rok piastował jednocześnie stanowisko dziekana i proboszcza krzepickiego, następnie oddał się całkowicie pracy wychowawczej w seminarium oraz podjął studia specjalistyczne z teologii pastoralnej na Papieskim Fakultecie Teologicznym w Krakowie¹¹⁹. W dniu 7 września 1968 r. został mianowany rektorem seminarium. Jeden z jego biografów napisał: „[...] Jako rektor chciał nauczyć swoich wychowanków umiłowania pracy kapłańskiej i gorliwego jej wykonywania. Klerykom chciał stworzyć jak najlepsze warunki do należytego przygotowania się do pracy duszpasterskiej. Z wielką kulturą odnosił się do swoich współpracowników – wychowawców i profesorów w seminarium [...]. Celem zapoznania się z metodami pracy w dziedzinie formacji kapłańskiej wyjeżdżał do Szwajcarii, Włoch i Francji”¹²⁰. Za wzorową postawę kapłańską został odznaczony w dniu 15 października 1971 r. tytułem honorowym Szambelana Jego Świątobliwości. W 1973 r. został wybrany członkiem Rady Instytutu Eklezjologicznego w Częstochowie, a rok później otrzymał tytuł kanonika gremialnego bazyliki katedralnej. Pomimo licznych obowiązków na wspomnianych stanowiskach nieustannie tęsknił za pracą w parafii¹²¹.

W dniu 8 lipca 1974 r. został zwolniony z urzędu rektorskiego i skierowany do pracy parafialnej jako proboszcz do Wieruszowa. Z czasem został dziekanem dekanatu wieruszowskiego. Podupał jednak na zdrowiu. W celach leczniczych

¹¹⁷ T. MALARSKI – K. FRANUSIAK – I. MANDRYSZ, *Dzieje parafii św. Józefa Częstochowa – Raków*, Częstochowa brw., 112.

¹¹⁸ J. ZWIĄZEK, *Ks. Skrzypiec*, 200-201.

¹¹⁹ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 4.

¹²⁰ J. ZWIĄZEK, *Ks. Skrzypiec*, 201.

¹²¹ AKMCz sygn. 150/220, Pismo ks. Adama Skrzypca z dnia 23 października 1973 r., brak paginacji; Pismo bp. Stefana Bareły z dnia 24 września 1973 r., brak paginacji; Pismo bp. Stefana Bareły z dnia 9 stycznia 1974 r., brak paginacji.

udał się do Anglii na kurację. W 1977 r. został powołany na członka Komisji Apostolstwa i Współodpowiedzialności Świeckich w II synodzie diecezji częstochowskiej. Zmarł nagle w dniu 25 marca 1984 r. w Wieruszowie. Ceremonia pogrzebowa pod przewodnictwem bp. Miłostawa Kołodziejczyka odbyła się w parafii Sokolniki, gdzie został pochowany na miejscowym cmentarzu¹²².

Po rezygnacji z urzędu dotychczasowego rektora na stanowisko to został powołany **ks. dr Miłostaw Kołodziejczyk**. Pochodził on z terenów diecezji kieleckiej. Urodził się w dniu 23 czerwca 1928 r. w Sułoszowej w powiecie olkuskim. Jego rodzice Stefan i Anna (z d. Rudzińska) posiadali kilkuhektarowe gospodarstwo rolne. Mieli ośmioro dzieci, wśród których Miłostaw był drugi z kolei. W 1935 r. rozpoczął naukę w miejscowej szkole powszechnej. Siedem lat później dostał się do Szkoły Handlowej w Wolbromiu oraz kształcił się na tajnych kompletach, realizując gimnazjalny program nauczania. Po zakończeniu drugiej wojny światowej kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum Ogólnokształcącym w Olkuszu, Liceum Ogólnokształcącym Ojców Pijarów w Krakowie i Liceum Ogólnokształcącym im. S. Staszica w Sosnowcu¹²³. W 1947 r. wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie¹²⁴. Po pięciu latach studiów filozoficzno-teologicznych zdobył stopień magistra teologii na podstawie pracy: *O świętych obcowaniu w świetle nauki św. Tomasza z Akwinu*. W dniu 29 czerwca 1952 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Stanisława Czajki¹²⁵.

Działalność duszpasterską rozpoczął w parafii Zagórze na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. Pracował tam w latach 1952-1953. Jeszcze jako wikariusz podjął studia specjalistyczne na KUL-u. W 1953 r. otrzymał nominację na wikariusza w parafii Gomunice, lecz już na początku następnego roku został zwolniony z tego stanowiska, by kontynuować rozpoczęte studia. Ukończył je w 1956 r. stopniem licencjata teologii, co dawało mu możliwość nauczania w seminarium (teologia dogmatyczna, propedeutyka teologii, patrologia i historia teologii)¹²⁶. Nieustannie pracował także nad rozprawą doktorską. Od 1962 r. objął obowiązki prefekta seminaryjnego. W końcu w 1967 r. obronił doktorat z teologii dogmatycznej na podstawie pracy: *Tożsamość mistycznego ciała Chrystusa i Kościoła rzymskokatolickiego w teologii ostatniej doby*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Ignacego Różyckiego na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie¹²⁷. Następnie w latach 1967-1969 kontynuował studia w Rzymie, Paryżu i Louva-

¹²² Tamże, Dekret z dnia 8 lipca 1974 r., brak paginacji; Dekret z dnia 17 marca 1975 r., brak paginacji; Pismo ks. A. Skrzypca z dnia 11 grudnia 1975 r., brak paginacji; Dekret z dnia 12 września 1977 r., brak paginacji; Biogram ks. Adama Skrzypca, 6.

¹²³ Z. JANYSZEK, *Curriculum vitae śp. Biskupa Miłostawa Jana Kołodziejczyka*, WACz 68 (1994) nr 3, 7.

¹²⁴ AKMCz, Teczka personalna bp. Miłostawa Kołodziejczyka sygn. brak, k. 1.

¹²⁵ S. URBAŃSKI, *Kołodziejczyk Miłostaw Jan (1928-1994)*, SPTK, t. 9, 295.

¹²⁶ T. MATRAS, *Ksiądz biskup dr Miłostaw Jan Kołodziejczyk (1928-1994)*, CzST 25 (1997), 235.

¹²⁷ S. URBAŃSKI, *Kołodziejczyk Miłostaw*, 295.

in. Doskonalił tym samym warsztat naukowy w celu przygotowania rozprawy habilitacyjnej¹²⁸. Po powrocie do diecezji bp S. Bareła zlecił mu kontynuowanie obowiązków prefekta w seminarium. W 1969 r. objął również stanowisko zastępcy profesora teologii dogmatycznej na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Po roku został seminaryjnym prefektem studiów. Następnie w latach 1971-1973 prowadził wykłady w Instytucie Eklezjologicznym w Częstochowie. Pracował ponadto dydaktycznie w Międzyzakonnym Wyższym Instytucie Katechetycznym i Przywydziałowym Studium Katechetycznym Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Za dotychczasowe osiągnięcia otrzymał w 1973 r. tytuł Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości. Rok później został mianowany prorektorem Instytutu Eklezjologicznego w Częstochowie¹²⁹.

Od 1974 r. pełnił także funkcję rektora seminarium duchownego diecezji częstochowskiej. Na stanowisku tym pracował 5 lat. W tym okresie święcenia kapłańskie przyjął 78 alumnów. Ponadto na czas jego urzędowania przypadły obchody złotego jubileuszu istnienia Częstochowskiego Seminarium Duchownego. Wśród przybyłych wówczas gości był m.in. metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła¹³⁰. W dniu 23 października 1978 r. papież Jan Paweł II ogłosił go biskupem pomocniczym diecezji częstochowskiej. Wobec takiej sytuacji następnego roku zrzekł się funkcji rektora i oddał się całkowicie posłudze biskupiej¹³¹. Został wikariuszem generalnym, stąd wiele czasu poświęcał sprawom związanym z organizowaniem życia religijnego w diecezji. Warto w tym miejscu wspomnieć, iż w okresie swej posługi biskupiej zwizytował 267 parafii¹³². Był ponadto przewodniczącym Komitetu Budowy Seminarium, przewodniczącym Archidiecezjalnej Komisji II Synodu Plenarnego i przewodniczącym Synodalnej Komisji ds. Duchowieństwa. Z ramienia Episkopatu Polski należał do Komisji ds. Trzeźwości, Apostolstwa Świeckich Konferencji i Komisji „Iustitia et Pax” oraz był krajowym duszpasterzem nauczycieli i wychowawców¹³³. Oprócz tego nieustannie pracował naukowo. Spod jego pióra wyszły 24 publikacje, ponadto wypromował 10 prac dyplomowych i 29 magisterskich¹³⁴.

W 1992 r. wykryto u niego chorobę nowotworową. Leczył się w szpitalach Gliwic i Częstochowy. Zmarł w dniu 3 marca 1994 r. w Częstochowie. W jego pogrzebie wzięło udział m.in. 24 polskich biskupów. Pochowano go

¹²⁸ Z. JANYSZEK, *Curriculum vitae*, 10.

¹²⁹ Tamże, 10-11; AKMCz, Teczka personalna bp. M. Kołodziejczyka sygn. brak, kk. 87, 90.

¹³⁰ *75 lat Wyższego Seminarium*, 42-43, 61.

¹³¹ AKMCz, Teczka personalna bp. M. Kołodziejczyka sygn. brak, k. 93; J. WYPYCH, *Nadanie sakry biskupiej ks. dr. M. Kołodziejczykowi*, „Słowo Powszechnie” 11 (1978), 5.

¹³² Z. JANYSZEK, *Curriculum vitae*, 12.

¹³³ S. URBAŃSKI, *Kołodziejczyk Miłostaw*, 295.

¹³⁴ T. MATRAS, *Ksiądz biskup*, 236-238.

w kaplicy kościoła na cmentarzu Kule w Częstochowie. W pamięci miejscowych księży pozostał jako ten, który „może być wzorem, gdy chodzi o ład i porządek pod każdym względem. Szczególnie zasługuje na uwagę dokładne prowadzenie przez lata kapłańskie księgi stypendiów mszalnych do ostatnich dni, a zwłaszcza osobnej za zmarłych kapłanów¹³⁵.

Po odejściu z urzędu rektorskiego bp. Miłostawa Kołodziejczyka jego miejsce zajął **ks. dr Zenon Uchnast**. Urodził się on w dniu 20 grudnia 1939 r. w Myszkowie. Jego rodzicami byli Władysław i Julia (z d. Ociepka). Ojciec pracował w miejscowych zakładach metalowych, zaś matka zajmowała się prowadzeniem domu. Początkowe nauki pobierał w szkole podstawowej w rodzinnej miejscowości, następnie w latach 1953-1957 kształcił się w Niższym Seminarium Duchownym w Częstochowie¹³⁶. Po jego ukończeniu wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Zajęcia były wówczas prowadzone w systemie tzw. *studium domesticum*, bowiem w 1954 r. zlikwidowano Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. W dniu 22 grudnia 1962 r. otrzymał święcenia kapłańskie w kaplicy seminaryjnej z rąk bp. Stefana Bareły¹³⁷.

Następnie został wysłany przez bp. Z. Golińskiego na studia specjalistyczne z psychologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1965 r. ukończył je stopniem naukowym magistra filozofii o specjalizacji filozoficzno-psychologicznej. Dalsze nauki pobierał w Rzymie. W latach 1965-1969 odbył studia doktoranckie na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. Tam uzyskał stopień naukowy doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. *La tendance a l'actualisation du 'moi' selon Carl Rogers et l'importance de son développement dans l'éducation*, napisanej pod kierunkiem prof. Georges Cruchon. Zdobyty dyplom doktorski został w 1974 r. nostryfikowany na Wydziale Filozofii KUL. Po powrocie do diecezji pełnił ważne funkcje Kurii Biskupiej (referent Wydziału Duszpasterstwa i kierownik Wydziału Gospodarczo-Finansowego). W 1970 r. objął zajęcia z psychologii w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Po dziewięciu latach stanął na czele tej instytucji diecezjalnej jako rektor. Funkcję tę pełnił przez kolejne 5 lat. W tym czasie napisał rozprawę habilitacyjną pt. *Podmiotowe i przedmiotowe wymiary osobowości w świetle założeń psychologii humanistycznej* i w 1981 r. na KUL-u zdobył tytuł naukowy doktora habilitowanego. Od 1985 r. zlecono mu wykłady z psychologii na KUL-u, gdzie objął Katedrę Psychologii Ogólnej. Odbył też trzy staże naukowe na uniwersytetach Stanów Zjednoczonych i Belgii (Waszyngton, Pittsburg i Leuven). W latach

¹³⁵ Z. JANYSZEK, *Curriculum vitae*, 13-15; *Słowo arcybiskupa metropolity częstochowskiego po śmierci biskupa pomocniczego Miłostawa Jana Kołodziejczyka*, WACz 68 (1994) nr 3, 2-4; *Słowo arcybiskupa Józefa Kowalczyka nuncjusza apostolskiego*, WACz 68 (1994) nr 3, 4-5.

¹³⁶ J. ZWIĄZEK, *Dzieje Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie*, Częstochowa 2002, 103, 196.

¹³⁷ M. KOŁODZIEJCZYK, *Alumni i neoprezbiterzy*, 194.

1992-2007 obejmował stanowisko profesora nadzwyczajnego KUL, a od 2007 r. Wyższej Szkoły Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu (Katedra Psychologii Różnic Indywidualnych i Diagnostyki Psychologicznej)¹³⁸.

Zajęcia z psychologii w Częstochowskim Seminarium Duchownym prowadził do 1995 r. Wówczas został prodziekanem Wydziału Nauk Społecznych KUL. Na tym stanowisku pozostał przez kolejne 4 lata. W 1999 r. został wybrany na jedną kadencję prodziekanem WNS ds. Filii w Stalowej Woli. Na całokształt jego działalności naukowej składają się także liczne publikacje (ok. 100), napisane w języku polskim, włoskim i angielskim oraz aktywność w towarzystwach naukowych (Towarzystwo Naukowe KUL, Polskie Towarzystwo Psychologiczne i Stowarzyszenie Psychologów Chrześcijańskich). Ze względu na wysokie kwalifikacje naukowe prowadził także poradnictwo psychologiczne w wyższych seminariach duchownych w Częstochowie i Przemyślu. W 2011 r. przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Myszkowie. Wypromował 24 doktorów i wiele pokoleń magistrów¹³⁹.

Kolejnym rektorem seminarium duchownego diecezji częstochowskiej został **ks. dr hab. Jan Związek**. Przyszedł na świat w dniu 6 grudnia 1937 r. w Młynkach k. Działoszyna. Jego rodzice Szczepan i Anastazja (z d. Kiedos) prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne. Pierwsze nauki pobierał w okresie okupacji hitlerowskiej u swego dziadka w domu rodzinnym. Następnie po zakończeniu wojny rozpoczął naukę w szkole podstawowej w Kabałach, a kontynuował w szkole podstawowej w Załęczu Małym¹⁴⁰. W 1951 r. starał się o przyjęcie do Technikum Elektromechanicznego we Wrocławiu, jednak z powodu braku miejsc w internacie musiał zrezygnować z tej szkoły¹⁴¹. Rok później dostał się do Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie, które ukończył w 1956 r. świadectwem maturalnym. W latach 1956-1961 był studentem Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął w dniu 29 czerwca 1961 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bp. Zdzisława Golińskiego¹⁴².

Po ukończeniu studiów seminaryjnych został skierowany na studia specjalistyczne z historii Kościoła na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Tam w 1964 r. otrzymał stopień naukowy magistra teologii na podstawie pracy *Kazania niedzielne Mikołaja z Wilkowiecka*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Mieczysława Żywczyńskiego. Następnie kontynuował studia doktoranckie¹⁴³. W 1965 r.

¹³⁸ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 4; www.kul.pl/ks-dr-hab-zenon-uchnast-prof-kul,art_4267.html [10.09.2012].

¹³⁹ A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego*, 144-145; www.kul.pl/ks-dr-hab-zenon-uchnast-prof-kul,art_4267.html [10.09.2013].

¹⁴⁰ A.J. ZAKRZEWSKI, *Ksiądz profesor dr hab. Jan Związek – historyk Kościoła i ziemi częstochowskiej*, ZH 4 (1997), 10.

¹⁴¹ Relacja ks. Jana Związka z dnia 10 grudnia 2011 r. w posiadaniu autora.

¹⁴² J. ZWIĄZEK, *Dzieje Niższego Seminarium*, 104-105.

¹⁴³ J. WYCISŁO, *Ksiądz profesor Jan Związek. Sylwetka uczonego z perspektywy jubileuszu*, FHC 8 (2002), 40.

został wezwany do diecezji i objął funkcje prefekta i nauczyciela w Niższym Seminarium Duchownym w Częstochowie. Od 1968 r. prowadził także wykłady z historii Kościoła dla studentów w kościele akademickim w Częstochowie. Po ukończeniu specjalistycznego Seminarium Bibliotekarskiego na KUL-u otrzymał w 1967 r. nominację na archiwariusza diecezji częstochowskiej. Wówczas ukończył także Ogólnopolskie Seminarium Archiwistyki Kościelnej na KUL-u. Wobec tego bp Stefan Bareła mianował go archiwariuszem Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie. W tym samym czasie pełnił funkcję zastępcy redaktora „Częstochowskich Wiadomości Diecezjalnych”. W latach 1968-1970 zajmował stanowisko skarbnika diecezjalnego, a od 1969 r. był kapelanem Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Częstochowie¹⁴⁴. W 1969 r. zdobył również stopień naukowy doktora historii Kościoła na KUL-u na podstawie rozprawy *Katolickie poglądy polityczno-społeczne w Polsce na przełomie XVI i XVII wieku w świetle kazań*. Promotorem tej pracy był ks. prof. Mieczysław Żywczyński¹⁴⁵.

Od 1970 r. zostały mu zlecone wykłady w seminarium duchownym diecezji częstochowskiej, które włączono do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie. Najpierw prowadził zajęcia z metodologii nauk, później patrologii i historii Kościoła¹⁴⁶. W 1975 r. został członkiem Towarzystwa Naukowego KUL. Cztery lata później zlecono mu wykłady z historii Kościoła w Wyższym Seminarium Duchownym Ojców Franciszkanów Konwentualnych w Krakowie. Pracując dydaktycznie i w archiwum, przygotowywał nieustannie rozprawę habilitacyjną. W 1984 r. na podstawie pracy *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej* otrzymał tytuł doktora habilitowanego teologii w zakresie historii Kościoła¹⁴⁷.

W dniu 6 lutego 1985 r. bp Stanisław Nowak mianował go rektorem Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Oprócz tego nieustannie prowadził w tej instytucji wykłady z historii Kościoła i patrologii. Do tego czasu wypromował 15 magistrów. Wciąż wiele publikował. Wówczas był już autorem ok. 200 pozycji ogłoszonych drukiem¹⁴⁸. W tym samym roku odznaczono go papieskim tytułem Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości. W 1987 r. został zatrudniony jako docent w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Trzy lata później podjął zajęcia akademickie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. Ponadto dodatkowo wykładał historię Kościoła i patrologię na

¹⁴⁴ *Księga jubileuszowa 10 – lecia Instytutu Filozoficzno – Historycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie*, red. J. Związek, Częstochowa 2001, 149; D. FUDALI, *Jubileuszowe perelki „Domu Stulecia” czyli... 50 lat pobytu w Częstochowie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi*, Częstochowa 2009, 53-55.

¹⁴⁵ S. TYLUS, *Przewody doktorskie w Instytucie Historii Kościoła*, w: *Rola i miejsce Instytutu Historii Kościoła KUL w historiografii*, red. J. Walkusz, Lublin 2010, 178.

¹⁴⁶ A.J. ZAKRZEWSKI, *Ksiądz profesor*, 10-11.

¹⁴⁷ S. PIECH, *Ksiądz profesora Jana Związka pasje naukowe*, FHC 8 (2002), 45-46.

¹⁴⁸ D. FUDALI, *Jubileuszowe perelki*, 60-62.

innych uczelniach. Z czasem otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego w PAT (1991-1996) i profesora nadzwyczajnego w WSP (1992-1997)¹⁴⁹.

W 1991 r. doszło do przeniesienia seminarium duchownego diecezji częstochowskiej z Krakowa do Częstochowy. Było to wielkie wydarzenie, tym bardziej że w dniu 15 sierpnia 1991 r. gmach nowego seminarium poświęcił sam papież Jan Paweł II. Ważną wtedy rolę sprawował rektor. Obowiązki te pełnił do 29 grudnia 1992 r. W okresie jego urzędowania seminarium opuściło 224 neoprezbiterów. Za dotychczasową działalność abp S. Nowak mianował go kanonikiem gremialnym kapituły kolegiackiej w Wieluniu¹⁵⁰. Od tego czasu oddał się całkowicie pracy naukowej. W 1998 r. za wkład w polską naukę otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych, a 2 lata później tytuł profesora zwyczajnego na Wydziale Teologicznym PAT w Krakowie¹⁵¹. Do tego czasu napisał ponad 400 prac naukowych, a także wypromował 5 doktorów, 8 licencjatów i ponad 180 magistrów¹⁵². Był ponadto członkiem wielu towarzystw naukowych. W 1999 r. był wicepostulatorem w procesie beatyfikacyjnym ks. Ludwika Gietyngiera i ks. Maksymiliana Binkiewicza. W 2002 r. zakończył pracę dydaktyczną w PAT¹⁵³. Nadal jednak pracował w Częstochowskim Seminarium Duchownym i Instytucie Teologicznym w Częstochowie oraz na WSP, przemianowanej w 2004 r. na Akademię im. Jana Długosza w Częstochowie. W latach 2004-2007 pełnił funkcję prezesa Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce oraz należał do Rady Archiwalnej przy Naczelnym Dyrektorzem Archiwów Państwowych w Polsce¹⁵⁴. Za osiągnięcia naukowe otrzymał wiele wyróżnień i nagród (m.in. Złoty Medal Zasługi, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Nagroda im. Franciszka Skowry, Nagroda Prezydenta Miasta Częstochowy i Nagroda im. Karola Miarki). W 2005 r. został mianowany profesorem zwyczajnym Akademii im. Jana Długosza. Prowadził tam zajęcia do 2010 r. Rok później zakończył także zajęcia w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Na początku 2011 r. jego dorobek naukowy obejmował 650 pozycji ogłoszonych drukiem, w tym 15 książek. Pod jego kierunkiem napisano: 13 doktoratów, 19 licencjatów i ok. 600 magisteriów¹⁵⁵.

¹⁴⁹ *Księga jubileuszowa 10-lecia Instytutu*, 150.

¹⁵⁰ A. PARUSIŃSKI, *Dzieje Częstochowskiego*, 145; *75 lat Wyższego Seminarium*, 46-51.

¹⁵¹ J. WYCISŁO, *Książdz profesor*, 41.

¹⁵² R. SZWED – W. WŁAŻŁAK, *Bibliografia prac ks. prof. dr. hab. Jana Związka*, ZH 4 (1997), 17-40; I. RUSECKI, *Bibliografia księdza profesora Jana Związka*, FHC 8 (2002), 13-38.

¹⁵³ *Księga jubileuszowa 10 – lecia Instytutu*, 164; J. ZWIĄZEK, *Błogosławieni i Słudzy Boży z archidiecezji częstochowskiej*, Częstochowa 1999, 86-87; *Ks. prof. dr. hab. Jan Związek – prezes Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, AE 1 (2004), 58-59.

¹⁵⁴ J. ZWIĄZEK, *Słowo po wyborze i zarys programu działania Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce*, AE 1 (2004), 51-56; TENŻE, *Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia archiwistów Kościelnych w Polsce w latach 2004-2007*, AE 4 (2007), 184-194.

¹⁵⁵ Relacja ks. Jana Związka z dnia 20 grudnia 2011 r. w posiadaniu autora.

Urząd rektorski objął następnie **ks. dr hab. Antoni Tronina**. Urodził się on w wielodzietnej rodzinie w dniu 13 czerwca 1945 r. w Ostrowach nad Okszą k. Częstochowy. Jest synem Antoniego i Heleny (z d. Wcisło). Ojciec jego ukończył wydział leśny Państwowej Szkoły Średniej w Żyrowicach (dziś na Białorusi) i został leśnikiem, matka natomiast początkowo zajmowała się domem, ale z czasem podjęła pracę zarobkową. Ze względu na charakter pracy ojca często zmieniali miejsce zamieszkania (Ostrowy, Brynk i Żagań). W tej ostatniej miejscowości w latach 1952-1959 Antoni uczęszczał do Szkoły Podstawowej nr 1. Dalszą naukę kontynuował w Liceum Ogólnokształcącym w Krzepicach. Tam w 1963 r. uzyskał świadectwo dojrzałości, następnie zdał pomyślnie egzaminy na filologię romańską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Nie rozpoczął tam jednak studiów, lecz zgłosił się do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Podczas studiów filozoficzno-teologicznych uczył się także obcych języków: węgierskiego, chińskiego i japońskiego. Napisał również pracę absolutoryjną z bibliistyki pod kierunkiem ks. prof. Stanisława Grzybka pt. *Wieża w Babel. Egzegeza filologiczno-teologiczna Rdz. 11, 1-9*. Świecenia kapłańskie otrzymał 25 maja 1969 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bp. Stefana Bareły¹⁵⁶.

W latach 1969-1973 pełnił funkcję wikariusza w parafiach Bolesławiec (3 lata) i Poręba (1 rok). Jednocześnie podjął studia magisterskie w Papieskim Instytucie Teologicznym w Krakowie. Od 1973 r. kontynuował naukę na KUL-u, skierowany tam przez władze diecezjalne. Już w 1974 r. uzyskał licencjat z bibliistyki, następnie uczęszczał na studia doktoranckie, które w 1977 r. uwieńczył stopniem doktora nauk teologicznych w zakresie bibliistyki. Rozprawę doktorską pt. *'El'emet'.* *Wierność Boga w świetle Psalterza* napisał pod kierunkiem ks. prof. S. Łacha¹⁵⁷. W latach 1976-1978 był asystentem przy katedrze bibliistyki u swego promotora. Przez kolejne 2 lata studiował w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie, gdzie uzyskał stopień licencjata nauk biblijnym. Ponadto odbył podróż naukową do krajów biblijnych (Grecja, Turcja, Egipt i Izrael)¹⁵⁸. Po powrocie na uczelnię został mianowany adiunktem przy Katedrze Egzegezy Starego Testamentu. Zlecono mu także wykłady z Pisma Świętego w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Podobne zajęcia prowadził również w seminariach duchownych w Lublinie i Krakowie. Nieustannie też pracował nad rozprawą habilitacyjną. W tym czasie otrzymał stypendium naukowe w Louvain. Wreszcie w 1989 r. zdobył stopień naukowy doktora habilitowanego na podstawie pracy pt. *Bóg przybywa ze Synaju. Staroizraelskie formuły teofanijne a początki religii Izraela*¹⁵⁹.

¹⁵⁶ M. SZMAJDZIŃSKI, *Ksiądz prof. dr hab. Antoni Tronina*, w: *Ex oriente lux. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Antoniego Troniny w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2010, 9-14.

¹⁵⁷ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 5.

¹⁵⁸ http://www.kul.pl/ks-prof-dr-hab-antoni-tronina,art_440.html [15.01.2012].

¹⁵⁹ M. SZMAJDZIŃSKI, *Ksiądz prof.*, 19-23.

W 1992 r. abp Stanisław Nowak mianował go rektorem Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie. Był to czas, kiedy instytucja ta przeżywała liczne zmiany organizacyjne po przeniesieniu jej z Krakowa do Częstochowy. Nieustannie też trwały prace wykończeniowe nowego budynku seminaryjnego. Właśnie w takich warunkach przez kolejne 2 lata przyszło mu formować kolejne pokolenia alumnów. Do święceń kapłańskich przystąpiło wówczas 31 osób¹⁶⁰. Podjął następnie działalność duszpasterską w specjalnym ośrodku w Laskach k. Warszawy (1994-1998). Jednocześnie prowadził zajęcia z biblistyki na KUL-u i w seminarium duchownym w Częstochowie. W 1998 r. powrócił do Częstochowy i przez kolejne 6 lat mieszkał w budynku seminaryjnym. W tym czasie otrzymał godność Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości i uzyskał profesurę zwyczajną (2001 r.). Od 2004 r. zamieszkał w Lublinie, w pełni oddając się pracy naukowej. Z czasem objął Katedrę Ksiąg Historycznych i Dydaktycznych Starego Testamentu na KUL-u¹⁶¹. Do 2010 r. był autorem 325 prac naukowych (książek, artykułów, tłumaczeń itp.). Przynależał do kilku towarzystw naukowych (m.in. Polskiego Towarzystwa Teologicznego i Polskiego Towarzystwa Mariologicznego). Oprócz tego wypromował 9 doktorów i 14 magistrów¹⁶².

Kolejnym rektorem seminarium duchownego archidiecezji częstochowskiej został **ks. mgr lic. Jan Wątroba**. Urodził się 4 grudnia 1953 r. w Wieluniu. Jego rodzice Franciszek i Irena (z d. Drab) prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne w Białej k. Wielunia. Ponadto ojciec pracował w pobliskich zakładach kolejowych. Początkowo uczęszczał do szkoły podstawowej w rodzinnej miejscowości, którą ukończył w 1968 r. Tego samego roku rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki w Wieluniu, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości w 1972 r. Następnie wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Podczas formacji seminaryjnej odbył dwuletnią służbę wojskową w Bartoszycach. Studia filozoficzno-teologiczne ukończył stopniem magistra teologii, który zdobył na podstawie pracy *Wniebowstąpienie jako tryumf Chrystusa*, napisanej pod kierunkiem o. prof. Augustyna Jankowskiego. Święcenia kapłańskie otrzymał 27 maja 1979 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bp. Stefana Bareły¹⁶³.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany do Wieruszowa. Przez dwa lata pełnił tam funkcję wikariusza. W 1981 r. władze diecezjalne

¹⁶⁰ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2005*, red. J. Mielczarek – M. Mikołajczyk, Częstochowa 2006, 854.

¹⁶¹ M. SZMAJZIŃSKI, *Książd prof.*, 23-24.

¹⁶² TENZE, *Bibliografia publikacji ks. prof. dr. hab. Antoniego Troniny*, w: *Ex oriente*, 25-45; TENZE, *Prace dyplomowe napisane pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Antoniego Troniny*, w: *Ex oriente*, 46-47.

¹⁶³ M. FRUKACZ, *Rektorzy*, 5.

umożliwiły mu wyjazd stypendialny do Rzymu. Dzięki Fundacji Jana Pawła II mógł tam podjąć działalność duszpasterską wśród pielgrzymów z Polski. Posługę tę pełnił do 1985 r. W tym czasie odbył studia specjalistyczne na Uniwersytecie Laterańskim, gdzie zdobył stopień naukowy licencjata teologii. Po powrocie do diecezji w 1985 r. objął stanowisko sekretarza i kapelana biskupa częstochowskiego Stanisława Nowaka. Wypełnianie tych obowiązków wymagało poświęcenia, trzeba było bowiem koordynować wszelkie działania duszpasterskie biskupa diecezjalnego. Oprócz tego został zaangażowany do pracy w Kurii Diecezjalnej, gdzie był sekretarzem Wydziału Duszpasterskiego i jednocześnie rzecznikiem prasowym. Odpowiadał też za formację duchową młodych kapłanów w diecezji. Wszystkie te zadania wypełniał do 1994 r.¹⁶⁴.

Wówczas to bp S. Nowak mianował go rektorem seminarium duchownego archidiecezji częstochowskiej oraz odznaczył godnością Kanonika Gremialnego Kapituły Archikatedralnej w Częstochowie. Funkcję rektorską sprawował do 2000 r. Mieszkał wtedy w budynku seminaryjnym, w którym wciąż prowadzono wykończeniowe prace budowlane. W trosce o właściwą formację seminaryjną kleryków wydał w 1996 r. specjalną broszurę pt. *Zasady życia seminaryjnego alumnów*. Była to pierwsza tego typu publikacja w dziejach Częstochowskiego Seminarium Duchownego¹⁶⁵. Poza tym był jednym z inicjatorów, a później redaktorem nowego czasopisma o nazwie „Rocznik Seminaryjny”. Pierwszy jego numer ukazał się w 1998 r. Wydawnictwo to generalnie opisywało wszelkie coroczne formy działalności seminaryjnej, począwszy od środowiska wychowawców i profesorów, a skończywszy na klerykach¹⁶⁶. Publikowano tam także przemówienia rektorskie z okazji inauguracji roku akademickiego. W jednej z takich wypowiedzi z 1998 r., którą można traktować jako deklarację programu formacyjnego, wspominał, że: „Cała nasza społeczność seminaryjna pragnie aktywnie włączyć się [...] i trwać w głównym nurcie życia Kościoła powszechnego i partykularnego. Świętując 20-lecie wspaniałego pontyfikatu Jana Pawła II, chcemy nie tylko przywołać i ożywić przeszłość, ale nade wszystko czerpać z niej wzorce i naukę dla siebie. Będziemy się aktywnie włączać w duchowe przygotowania narodu do kolejnej pielgrzymki Papieża do Ojczyzny, wczytując się uważnie w zapowiedzianą już nową encyklikę *Fides et Ratio* oraz bullę ogłaszającą Rok Jubileuszowy”¹⁶⁷.

Warto także podkreślić, iż w latach działalności rektorskiej prowadził zajęcia z *praecepta urbanitatis* w miejscowym seminarium duchownym. Ponadto w tym okresie należał do wielu ważnych kolegów archidiecezjalnych: Rady Konsultorów, Rady Kapłańskiej i Rady Duszpasterskiej. Nieustannie też praco-

¹⁶⁴ *Życiorys ks. biskupa Jana Wątroby*, WACz 74 (2000) nr 5-6, 26.

¹⁶⁵ *Zasady życia seminaryjnego alumnów*, Częstochowa 1996.

¹⁶⁶ „Rocznik Seminaryjny” 1 (1998), 80; 2 (1999), 120.

¹⁶⁷ *Przemówienie Rektora ks. Jana Wątroby*, „Rocznik Seminaryjny” 1 (1998), 12.

wał nad rozprawą doktorską. W 1999 r. na podstawie pracy *Permanenna formacja duchowa kapłanów w świetle soborowych i posoborowych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła (1963-1994)* uzyskał stopień doktora teologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Promotorem tej pracy był ks. prof. Stanisław Urbański¹⁶⁸.

Za dotychczasowe zasługi dla Kościoła katolickiego papież Jan Paweł II na początku 2000 r. podniósł go do godności Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości. Rok 2000 – Rok Jubileuszowy miał dla niego szczególną rangę. Oprócz tytułów honorowych został także mianowany biskupem tytularnym Bisica i biskupem pomocniczym archidiecezji częstochowskiej. Sakrę biskupią otrzymał 20 maja 2000 r. W zawołaniu biskupim umieścił słowa z Pisma Świętego: *Ecce venio*. Głównym jego konsekratorem był abp Stanisław Nowak w asyście dwóch współkonsekratorów: abp. Józefa Życińskiego i bp. Antoniego Długosza¹⁶⁹. Po ceremonii święceń wyraził podziękowania, mówiąc m.in.: „W to dziękczynienie całego Kościoła pragnę wpisać i moje podziękowanie Wszechmogącemu Bogu za dar życia, za łaskę kapłańskiego powołania i za to nowe Jego dotknięcie, którym jest powołanie do pełni kapłaństwa w posłudze biskupiej. Dziękując w Kościele i razem z Kościołem, chcę także podziękować Kościołowi. Kocham Cię, Kościele, to Ty mnie zrodziłeś. W Tobie odnalazłem dobroć, sens i byt [...]”¹⁷⁰. Od tej pory oddał się całkowicie posłudze biskupiej w archidiecezji częstochowskiej, tym samym rezygnując z urzędu rektora seminarium duchownego. Warto dodać, iż w 2013 r. został bpem diecezji rzeszowskiej.

Jego miejsce na tym urzędzie zajął ks. dr **Włodzimierz Kowalik**, który urodził się 27 czerwca 1960 r. w Radomsku. Pochodził z rodziny rzemieślniczej Jana i Stefanii (z d. Kuliś). Po ukończeniu szkoły podstawowej w Stobiecku Miejskim (dziś dzielnica Radomska) podjął naukę w Technikum Mechanicznym w Radomsku. W 1980 r. otrzymał świadectwo dojrzałości i wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. W 1986 r. zdobył tam stopień naukowy magistra teologii na podstawie pracy pt. *Ewolucja soborowego sformułowania nauki o konieczności Kościoła do zbawienia w konstytucji dogmatycznej o Kościele «Lumen gentium» nr 14*, napisanej pod kierunkiem bp. dr. Miłostawa Kołodziejczyka. Święcenia kapłańskie przyjął 18 maja 1986 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bp. Stanisława Nowaka¹⁷¹.

¹⁶⁸ 50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951-2001, red. K. Korn i in., Częstochowa 2002, 61.

¹⁶⁹ „Oto idę...”. Konsekracja nowego Biskupa pomocniczego archidiecezji częstochowskiej, „Niedziela” 43 (2000) nr 23, 1; Z. WÓJCIK, *Chcę, z Bożą pomocą. Uroczystości święceń biskupich ks. dra Jana Wątroby*, „Niedziela Częstochowska” 43 (2000) nr 23, 1, 6.

¹⁷⁰ Podziękowanie bp. Jana Wątroby, WACz 74 (2000) nr 5-6, 17-18; J. WĄTROBA, „Kocham Cię, Kościele”. Podziękowanie bp. Jana Wątroby w dniu święceń biskupich 20 maja 2000 r. w archikatedrze, „Niedziela Częstochowska” 43 (2000) nr 23, 1-2.

¹⁷¹ Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2011, red. P. Wolnicki, Częstochowa 2012, 97; Wykaz

Jako wikariusz został skierowany do pracy duszpasterskiej w parafii pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Wieluniu. Po dwóch latach władze diecezjalne skierowały go na studia specjalistyczne na KUL. Tam kształcił się w zakresie teologii dogmatycznej. W 1990 r. uzyskał stopień licencjata teologii, a sześć lat później obronił pracę doktorską, zatytułowaną *Obecność Jezusa Chrystusa w Kościele w nauce Soboru Watykańskiego II*. Napisał ją na seminarium naukowym u bp. prof. dr. hab. Alfonsa Nossola¹⁷². W tym samym czasie abp Stanisław Nowak mianował go ojcem duchownym w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie (1994 r.). Ponadto zostały mu zlecone wykłady z teologii dogmatycznej na tej uczelni. W 1996 r. został odznaczony godnością Kanonika RM. Ponadto żywo włączał się w życie intelektualne miejscowego środowiska naukowego. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego – Oddział w Częstochowie i Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. W tym ostatnim przez dwie kadencje pełnił funkcję skarbnika. Jako notariusz brał także udział w dwóch procesach beatyfikacyjnych na szczeblu diecezjalnym. Na stanowisku ojca duchownego pozostał do 2000 r.¹⁷³.

Otrzymał następnie nominację na rektora seminarium duchownego. Jeszcze w 2000 r. odznaczono go godnością Kanonika Gremialnego Kolegiackiej Kapituły Radomszczańskiej. Rok później przygotował uroczystości jubileuszowe 75 – lecia istnienia seminarium duchownego, w których wziął udział kard. Franciszek Macharski. Warto wspomnieć, iż z tej okazji wykonano w seminarium m.in.: figurę Matki Bożej z Nazaretu, pomnik papieża Jana Pawła II z pamiątkowymi tablicami i panoramę Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie w płaskorzeźbie. Wydano przy tym także album o seminarium, wybito okolicznościowy medal i zorganizowano wystawę dorobku naukowego biskupów i księży archidiecezji częstochowskiej. W 2004 r. za całokształt działalności kościelnej został odznaczony godnością Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości. W czasie swej posługi rektorskiej gościł w seminarium specjalną Komisję Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, której zadaniem było zwizytowanie uczelni, by móc kontynuować współpracę naukowo-dydaktyczną. Na podstawie wyników wizytacji została następnie przedłużona umowa współpracy między tymi uczelniami. Zaaprobowała ją później Stolica Apostolska. Poza tym ks. Kowalik przeprowadził w budynkach seminaryjnych wiele inwestycji gospodarczych, spośród których należy wymienić: wybudowanie hali sportowej, zakup dwóch samochodów, postawienie ogrodzenia, okratowanie okien, zakup komputerów, podłączenie instalacji internetowej oraz wymienienie wielu okien i drzwi. Urząd rektorski pełnił do 2008 r. W tym okresie święcenia kapłańskie

---

magistrów bp. dra M. Kołodziejczyka z lat 1972-1993 w posiadaniu autora.

¹⁷² M. FUKACZ, *Rektorzy*, 5.

¹⁷³ Relacja pisemna ks. Włodzimierza Kowalika z dnia 16 czerwca 2008 r. w posiadaniu autora.

przyjęło 128 osób. Oprócz tego nieustannie prowadził działalność naukowo-dydaktyczną. Jednym z przejawów jego aktywności było piśmiennictwo. Drukiem opublikował 5 artykułów i zredagował 2 wydawnictwa. Ponadto w archidiecezji częstochowskiej był członkiem Kolegium Konsulatorów, Rady Kapłańskiej i Rady Duszpasterskiej¹⁷⁴.

Od 2008 r. zajął się prowadzeniem wykładów z teologii dogmatycznej w seminarium i służył pomocą duszpasterską w wielu parafiach archidiecezji (kazania, rekolekcje i misje święte). W 2011 r. został wybrany prepozytem Kolegiackiej Kapituły Radomszczańskiej. Nowy rządca archidiecezji abp Wacław Depo mianował go wikariuszem biskupim ds. ekonomicznych oraz cenzorem książek i pism religijnych¹⁷⁵.

Trzynastym z kolei rektorem został **ks. dr Andrzej Przybylski**. Urodził się w dniu 26 listopada 1964 r. w Łowiczu. Jego rodzicami byli Aleksander i Helena (z d. Słotysińska), którzy mieszkali w Walewicach k. Łowicza. Ojciec jego pracował w miejscowej Państwowej Stadninie Koni, matka zaś zajmowała się prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci. Nauki początkowe zdobywał w szkole podstawowej w Sobocie k. Łowicza. Od 1979 r. kształcił się w I Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika w Łodzi. Tam w 1983 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. Następnie podjął studia pedagogiczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. Po pięciu latach uzyskał stopień magistra na podstawie pracy: *Metody i formy wychowania społeczno-moralnego w wyższych klasach szkoły podstawowej*, napisanej pod kierunkiem dr. Tadeusza Galanki. W 1988 r. wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Za zgodą bp. Stanisława Nowaka skrócono mu okres studiów seminaryjnych. Podczas ich trwania napisał pod kierunkiem bp. Miłósława Kołodziejczyka pracę *Jezus Chrystus jako Głowa Mistycznego Ciała – Kościoła*, na której podstawie zdobył stopień naukowy magistra teologii. W dniu 30 maja 1993 r. otrzymał święcenia kapłańskie w archikatedrze częstochowskiej z rąk abp. Stanisława Nowaka¹⁷⁶.

Pierwsze kroki w posłudze kapłańskiej stawiał w parafii pw. św. Franciszka z Asyżu w Częstochowie (Grabówka). Poza działalnością duszpasterską uczył także religii w dwóch miejscowych szkołach (podstawowej i średniej). Po rocznym tam pobycie został odwołany z parafii i w 1994 r. objął stanowisko osobistego sekretarza i kapelana abp. Stanisława Nowaka. Zamieszkał wówczas w Domu Biskupim. Oprócz wspomnianych obowiązków pełnił równolegle inne funkcje kościelne – był korespondentem Katolickiej Agencji Informacyjnej, duszpasterzem w kościele rektorskim Najświętszego Imienia Maryi w Częstochowie i sekretarzem, a z czasem dyrektorem Wydziału Duszpasterstwa Młodych w Ku-

¹⁷⁴ Tamże, 2-8.

¹⁷⁵ *Sprawy personalne*, WACz 85 (2011) nr 10-12, 67; 86 (2012) nr 1, 138.

¹⁷⁶ Relacja pisemna ks. Andrzeja Przybylskiego z dnia 15 stycznia 2012 r. w posiadaniu autora.

rii Metropolitalnej. Ponadto zajmował stanowisko diecezjalnego asystenta Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży i diecezjalnego koordynatora Światowych Dni Młodzieży w Paryżu, Rzymie i Toronto. Dzięki aktywnej działalności wśród młodzieży wszedł w skład Krajowego Kolegium Diecezjalnych Duszpasterzy Młodzieży. W 1998 r. na własną prośbę został zwolniony z obowiązków sekretarza i kapelana arcybiskupiego. Od tej pory całkowicie oddał się pracy duszpasterskiej w częstochowskim środowisku akademickim. Jeszcze w tym samym roku władze diecezjalne mianowały go duszpasterzem akademickim archidiecezji częstochowskiej. Odnaczono go przy tym godnością Kanonika RM. Zamieszkał wówczas przy parafii pw. św. Wojciecha w Częstochowie, gdzie miał siedzibę Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego „Emaus”. W 2004 r. został zwolniony ze stanowiska dyrektora Wydziału Duszpasterstwa Młodych i powierzono mu misję tworzenia pierwszej w Polsce personalnej parafii akademickiej. Jeszcze w tym samym roku został proboszczem tej parafii. Jej siedzibę ulokowano przy ul. Kilińskiego w Częstochowie. Poza działalnością parafialną dbał także o swój rozwój intelektualny. Rozpoczął tym samym studia doktoranckie na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od 2005 r. wszedł w skład ważnych kolegiów kościelnych w archidiecezji częstochowskiej. Został członkiem Kolegium Konsultorów, Rady Kapłańskiej i Rady Duszpasterskiej. Nieustannie też, pod kierunkiem ks. prof. Jerzego Bagrowicza, przygotowywał rozprawę doktorską pt. *Działalność edukacyjna i myśl pedagogiczna św. Edyty Stein*. Na jej podstawie w 2006 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki¹⁷⁷.

W tym samym roku podjął wykłady z pedagogiki w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej i Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Oprócz tego został zatrudniony jako adiunkt w Instytucie Pedagogiki na Wydziale Pedagogicznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Na uczelni tej pracował zaledwie 2 lata, bowiem w 2008 r. abp S. Nowak mianował go rektorem Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej. Do 2011 r. opublikował 4 książki i 9 artykułów naukowych¹⁷⁸.

Jako rektor prowadził nadal wykłady z pedagogiki w seminarium, jednak zrezygnował z zajęć w Instytucie Teologicznym¹⁷⁹. Podczas jego rządów rektorskich weszła w życie reforma seminaryjna, na której mocy wprowadzono dla alumnów tzw. okres propedeutyczny¹⁸⁰. Dzięki jego inicjatywie w seminarium powołano do istnienia kilka nowych organizacji kleryckich. Niektóre z nich miały zasięg ogólnodiecezjalny. Wzorem swoich poprzedników kontynuował wyda-

¹⁷⁷ Tamże, 2-3.

¹⁷⁸ Tamże, 3.

¹⁷⁹ *Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2011*, 99.

¹⁸⁰ *Okres propedeutyczny w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej*, „Rocznik Seminaryjny” 12 (2010), 101-118.

wanie drukiem czasopisma „Rocznik Seminaryjny”, przy czym wszedł w skład zespołu redagującego¹⁸¹. Zajął się także stroną materialną seminarium duchownego. Na przestrzeni tylko lat 2008-2011 zdołał uporządkować sprawy własności terenów seminaryjnych oraz przeprowadzić niezbędne remonty w budynkach seminaryjnych. W dowód uznania za szeroką działalność na rzecz Kościoła katolickiego papież Benedykt XVI odznaczył go godnością Kapelana Honorowego Jego Świątobliwości (2009 r.)¹⁸². Równoległe do wspomnianych działań prowadził także aktywność pisarską. W latach 2008-2011 opublikował jedną książkę i 7 artykułów naukowych. Oprócz tego był współredaktorem jednej książki i 3 numerów czasopisma seminaryjnego. Brał też udział w licznych konferencjach i sympozjach naukowych. Pod jego kierunkiem napisano 5 prac magisterskich. Z takim dorobkiem rektorskim wszedł on w 2011 r. w kolejne lata rządzenia Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej¹⁸³.

Zakończenie

W strukturach każdej instytucji seminaryjnej decydujące znaczenie posiada urząd rektora. Na przestrzeni 85 lat dziejów Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej urząd rektora zajmowało 13 księży. Byli oni generalnie do tej posługi należycie przygotowani. Powoływał ich zawsze rządcą diecezji, a później archidiecezji, i to z grona swoich bliskich współpracowników. Stąd nie dziwi fakt, iż niektórzy z nich później otrzymywali sakrę biskupią (ks. S. Czajka, ks. M. Kołodziejczyk i ks. J. Wątroba).

Niewątpliwie na kształt rządów poszczególnych rektorów miało wpływ wiele okoliczności. Z tego tytułu pierwszy rektor borykał się z organizowaniem seminarium duchownego od podstaw. Drugi zaś musiał w trudnych warunkach przeprowadzić tę instytucję przez okres okupacji hitlerowskiej. Na barki trzeciego spadło ponowne organizowanie życia seminaryjnego w powojennej rzeczywistości. Kolejnych pięciu rektorów zarządzało seminarium w okresie PRL-u. Wśród dokonań dziewiątego rektora szczególne miejsce zajęło przeniesienie instytucji seminaryjnej z Krakowa do Częstochowy. Wówczas też nowy budynek

---

¹⁸¹ *Działalność charytatywna alumnów*, „Rocznik Seminaryjny” 11 (2009), 68-71; *Działalność powołaniowa Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej*, „Rocznik Seminaryjny” 11 (2009), 72-80; *Duchowe i materialne zaplecze Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej*, „Rocznik Seminaryjny” 12 (2010), 119-133; *Początki działalności Wspólnoty Przyjaciół Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej*, „Rocznik Seminaryjny” 13 (2011), 92-95.

¹⁸² Relacja pisemna ks. Andrzeja, 2-4.

¹⁸³ *Publikacje i udział w konferencjach naukowych wykładowców w roku akademickim 2009/2010*, „Rocznik Seminaryjny” 12 (2010), 49-50; *Publikacje i udział w konferencjach naukowych wykładowców w roku akademickim 2010/2011*, „Rocznik Seminaryjny” 13 (2011), 49.

seminaryjny odwiedził papież Jan Paweł II, który go poświęcił. Następnym zaś czterech rektorów kierowało już seminarium w cieniu Jasnej Góry.

Niniejszy artykuł podejmuje kwestie związane z działalnością rektorów Częstochowskiego Seminarium Duchownego (charakterystyka urzędu rektorskiego, wykaz personalny rektorów i opis biograficzny rektorów). Nie pretenduje on jednak do całościowego wyczerpania tego tematu, bowiem liczy się z ograniczeniami, które dyktują względy wydawnicze. Niewątpliwie może on stanowić pewien punkt wyjściowy do dalszej i gruntownej analizy historycznej tej rzeczywistości.

The Rectors of the Seminary in Częstochowa in the Years 1926-2011 Summary

This article discusses the issues related to the activity of the Rectors of the Seminary of Częstochowa (the specificity of rector's office, rectors' list and biographical description). Over the 85-year history of the Seminary of the Archdiocese of Częstochowa, the rector's office was held by thirteen priests. They were generally duly prepared to their service. They were always appointed by the steward of the diocese, and later the archdiocese, from among his close associates. Many circumstances influenced the shape of the rule of individual rectors. In this respect, the first rector struggled with organizing the Seminary from scratch (Fr. Karol Makowski). The second one had to carry out this institution in really hard conditions through a period of Nazi occupation (Fr. Stanisław Czajka). The third one was responsible for re-organizing the seminary life in post-war reality (Fr. Brunon Magott). The next five rectors managed the seminar in the period of Polish People's Republic (Fr. Julian Nowak, Fr. Władysław Kasprzak, Fr. Adam Skrzypiec, Fr. Miłosław Kołodziejczyk and Fr. Zenon Uchnast). Among the achievements of the 9th rector, the most important was transferring a seminary from Kraków to Częstochowa (Fr. Jan Związek). Then a new building of the seminary was visited by Pope John Paul II, who even blessed it. The next four rectors guided seminar in the shadow of Jasna Góra (Fr. Antoni Tronina, Fr. Jan Wątroba, Fr. Włodzimierz Kowalik and Fr. Andrzej Przybylski).

Słowa kluczowe: archidiecezja, arcybiskup, biskup, Częstochowa, diecezja, duchowny, formacja seminaryjna, Jasna Góra, kleryk, Kraków, nauka, proboszcz, rektor, seminarium, szkoła, wikariusz, wychowawca

Keywords: archdiocese, archbishop, bishop, Częstochowa, diocese, priest, seminary formation, Jasna Góra, cleric, Kraków, teaching, parson, rector, seminary, school, curate, tutor

